

Pensioenregister in zicht?

De haalbaarheid van een pensioenregister

In de reeks *Brochures Toekomstvoorzieningen* zijn verschenen:

1: Pensioenregister in zicht?

De haalbaarheid van een pensioenregister.

2: Gelijke Behandeling Pensioen en Lijfrente

*Op weg naar een rechtvaardiger en toegankelijker systeem voor
lijfrentepremieaftrek.*

3: Pensioenkwalificatie in internationale verhoudingen

4: 10 Jaar Wet verevening pensioenrechten bij scheiding

5: Pensioen en werknemersmobiliteit in de EU

Fiscale en juridische knelpunten

CompetenceCentre for Pension Research

Pensioenregister in zicht?

De haalbaarheid van een pensioenregister

L.J. Merkus
M. kleine Kalvenhaar
M.R. Visser

Deze brochure is reeds in 2003 als rapport verschenen bij het CompetenceCentre for Pension Research van de Universiteit van Tilburg. De inhoud is ongewijzigd behoudens enkele tekstuele aanpassingen.

© 2006 Universiteit van Tilburg
Faculteit der Rechtsgeleerdheid
CompetenceCentre for Pension Research

ISBN: 90 72725 62 X

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van het CompetenceCentre for Pension Research of de auteur.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16 h Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.reprorecht.nl). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (art 16 auteurswet 1912) dient men zich te wenden tot het CompetenceCentre for Pension Research of de auteur.

No part of this book may be reproduced in any form, by print, photo print, microfilm or any other means without written permission from the publisher.

Voorwoord

Wat beweegt drie studenten – die gedrieën amper de pensioengerechtigde leeftijd bereikt hebben – om een haalbaarheidsonderzoek te verrichten naar een pensioenregister? Pensioen is toch iets voor later?

Het idee is ontstaan als paperonderwerp voor het keuzevak 'Fiscale en Civielrechtelijke aspecten van Toekomstvoorzieningen' gedoceerd door Prof. dr. Gerry Dietvorst aan de Universiteit van Tilburg.

Wat in mei 2003 begon als een verplichting, is gaandeweg het onderzoek uitgegroeid tot een voorrecht. Gesprekken met diverse (vooraanstaande) pensioenspecialisten omtrent het onderwerp 'pensioenregister' pakten voor ons zeer verhelderend uit. Niet alleen voor dit onderwerp trouwens, daar in de gesprekken ook andere pensioenissues aan bod kwamen. Of het gesprek nu plaatsvond op het kantoor van een verzekeraar, in de kantine van de Tweede Kamer, op een pensioencongres, of bij een pensioenwoordvoerder thuis, altijd werden we zeer vriendelijk ontvangen en te woord gestaan.

De paperverplichting werd een beetje uit het oog verloren door een niet te stuiten enthousiasme van ondergetekenden. Hoewel de studiepunten al lang en breed binnen waren, hadden we het gevoel dat dit onderwerp meer aandacht verdient. De samenwerking met het CompetenceCentre for Pension Research – een onderzoeksinstituut verbonden aan de rechtenfaculteit van de Universiteit van Tilburg – heeft geleid tot het rapport '*Pensioenregister in zicht?*'. Hopelijk zwengelt het rapport de discussie omtrent de verbetering van het pensioeninzicht en vergroting van het pensioenbewustzijn in Nederland nog eens aan. Dit zou recht doen aan het maatschappelijk belang ervan. Pensioen is niet alleen iets voor later, maar ook zeker iets voor nu. Het is tijd nu te zorgen voor morgen!

Geprikkeld door onze 'inspirator', bijzonder hoogleraar Gerry Dietvorst, werden we verder geënthousiasmeerd en gestimuleerd door onze 'coördinator' bij het CompetenceCentre for Pension Research, Laurens van den Bosch. Onze dank is groot voor de fijne samenwerking en de kritische noten bij het rapport. Ook een speciaal woord van dank willen wij richten aan Marjolijn Verhoeven en Bas Aalbers voor de prettige samenwerking en ondersteuning. Tot slot willen we Liesbeth van den Munckhof bedanken voor haar hulp bij het analyseren van de resultaten van het enquêteonderzoek.

Tilburg, november 2003

Arjan Merkus
Maarten kleine Kalvenhaar
Michael Visser

Inhoudsopgave

VOORWOORD	1
INHOUDSOPGAVE	3
INLEIDING	5
HOOFDSTUK 1 DE WORTELS VAN HET PENSIOENREGISTER	7
1.1 INLEIDING	7
1.2 WELKE WORTELS KUNNEN BENOEMD WORDEN?	7
1.3 EEN FISCAAL NOODZAKELIJK HULPINSTRUMENT	8
1.4 HET PENSIOENBEWUSTZIJN	9
1.5 CONCLUSIE	13
HOOFDSTUK 2 HET PENSIOENREGISTER, EEN INTRODUCTIE	14
2.1 INLEIDING	14
2.2 DE ACTOREN	14
2.3 DEFINITIE VAN EEN PENSIOENREGISTER	17
2.4 HET PENSIOENTEKORT	19
HOOFDSTUK 3 HET PENSIOENREGISTER, HET ONDERZOEK	21
3.1 INLEIDING	21
3.2 DE INHOUD VAN EEN PENSIOENREGISTER	21
3.2.1 DRIE VARIANTEN	21
3.2.2 ALGEMENE ASPECTEN VAN EEN PENSIOENREGISTER	27
3.3 RANDVOORWAARDEN	28
3.4 DE FINANCIERING	29
3.5 HET BEHEER	32
3.6 ENQUÊTE 'PENSIOEN IN ZICHT'	33
3.6.1 INLEIDING	33
3.6.2 OPZET	33
3.6.3 VERSPREIDING	34
3.6.4 VERWERKING	34
3.6.5 RESULTATEN	35

HOOFDSTUK 4 DE POLITIEK AAN HET WOORD	37
4.1 INLEIDING	37
4.2 CDA	37
4.3 VVD	38
4.4 D'66	38
4.5 PvDA	39
HOOFDSTUK 5 CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN	41
LITERATUURLIJST	46
BIJLAGE 1 HET REFERENTIEKADER	49
BIJLAGE 2 HISTORIESCHETS FISCAAL LIJFRENTEREGIME	55
BIJLAGE 3 ENQUÊTE 'PENSIOEN IN ZICHT'	59
BIJLAGE 4 IS DE INFORMATIE VAN UW PENSIOENUITVOERDER HELDER?	62
BIJLAGE 5 BEHOEFTE AAN EEN BETER INZICHT VS. LEEFTIJD.	63
BIJLAGE 6 WELK ALTERNATIEF SPREEKT HET MEESTE AAN?	65
BIJLAGE 7 BEHOEFTE AAN EEN BETER INZICHT VS. GESLACHT.	67
BIJLAGE 8 WELK ALTERNATIEF SPREEKT HET MEESTE AAN?	69
BIJLAGE 9 ZOU U GEBRUIK MAKEN VAN EEN PENSIOENREGISTER?	70

Inleiding

Op 18 december 2002 heeft de Commissie Nationaal Pensioendebat - onder leiding van oud-minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid Willem Vermeend - haar rapport 'Zorgen over morgen' gepubliceerd. Hoewel de naam misschien anders doet vermoeden, is de Commissie een initiatief van het Verbond van Verzekeraars. In het rapport wordt de pensioensituatie in Nederland op een heldere wijze geanalyseerd en op basis daarvan zijn enkele aanbevelingen gedaan om de Nederlandse pensioensituatie te verbeteren. Het rapport heeft in ieder geval haar doel niet gemist. Met de publicatie is beoogd om een startsein te geven voor een discussie over onze oudedagsvoorzieningen. Een discussie die op dit moment niet alleen wenselijk is, maar ook noodzakelijk.

Nederland vergrijsst in een rap tempo. Graag nemen we daarom de uitdaging aan het haalbaarheidsonderzoek naar een pensioendatabank in te stellen, zoals aanbevolen in het rapport 'Zorgen over morgen'. We zullen ons hierin beperken tot de maatschappelijke wens van een pensioendatabank en mogelijke realisatie. Op technische uitvoerbaarheid wordt in dit onderzoek niet verder ingegaan.

De insteek van de pensioendatabank lijkt erg idealistisch, maar is misschien zelfs nog te beperkt van opzet. Daarom zullen we ons in beginsel laten leiden als leken in de problematiek van een onbekende, almachtige pensioendatabank, om zodoende te komen tot een haalbaarheidsonderzoek. Natuurlijk hebben we visioenen, maar om die nu al te openbaren...

Daar waar de Commissie Vermeend zich zorgen maakt óver morgen, lijkt het ons verstandig eens daadwerkelijk te gaan zorgen vóór morgen!

Opzet rapport

In de volgende hoofdstukken wordt de haalbaarheid van een pensioenregister vanuit diverse invalshoeken belicht. Middels verscheidene interviews met actoren¹ - betrokken in het proces bij mogelijke realisatie van een dergelijk register - wordt getracht een zo compleet mogelijk beeld te geven van deze veelomvattende, complexe, maar toch vooral interessante materie.

Hierbij proberen we in beginsel een objectief, centraal punt in te nemen en de cirkel van actoren om ons heen te prikkelen hun visies en standpunten hieromtrent weer te geven. Daar waar zal blijken dat geen eenduidige gedachte bestaat over 'hét pensioenregister', zullen ook omliggende thema's aan de orde komen. Het doel is om uiteindelijk buiten de cirkel te treden en een conclusie te trekken inzake de

---

¹ Alle instanties en personen die ons te woord hebben gestaan in het onderzoek worden in Bijlage I 'Het referentiekader' nader geïntroduceerd.

mogelijkheid tot het instellen van een - idealistisch, meer concreet geworden - pensioenregister.

Het eerste hoofdstuk biedt inzicht in de totstandkoming van aanbeveling 16d uit het rapport 'Zorgen over morgen', de aanbeveling een onderzoek in te stellen naar een wettelijk gefundeerde pensioendatabank. Hieruit zal blijken dat de wortels van een zogenaamd pensioenregister vanuit twee richtingen ontspruiten, te weten een fiscaal wethistorische en een maatschappelijk gewenste.

Het tweede hoofdstuk zal een introductie geven in de materie van een pensioenregister. Via een afbakening van het spelersveld - welke actoren zijn eigenlijk van belang - en een brede definitieomschrijving wordt de begripsvorming omtrent het register opgebouwd om zodoende het onderzoek beter te kunnen doorgronden. Kernachtig wordt ingegaan op een belangrijk pensioenbegrip, namelijk het pensioentekort.

In hoofdstuk drie zal het werkelijke veldonderzoek naar het instellen van een pensioenregister - met daarbij horende raakvlakken - gepresenteerd worden. Dit veldonderzoek is tweeledig. Veertien gesprekken met stakeholders hebben geleid tot een inhoudelijke beschouwing en een schets van overige randvoorwaarden. Op de belangrijkste discussiepunten wordt nader ingegaan, te weten de financiering en het beheer. Daarnaast hebben we een enquêteonderzoek uitgevoerd naar het inzicht van burgers in hun eigen pensioensituatie. De focus van het onderzoek ligt op de behoefte aan een beter inzicht. Het pensioenregister wordt gezien als een goed alternatief om dit inzicht in de persoonlijke pensioensituatie te verbeteren. De resultaten van dit onderzoek zullen worden toegelicht.

Hoofdstuk vier laat de politiek aan het woord. De drie regeringspartijen (het CDA, de VVD en D'66) en de grootste oppositiepartij (de PvdA) zullen hun visies en standpunten geven inzake een pensioenregister.

Ten slotte geeft hoofdstuk vijf de meest belangrijke conclusies en aanbevelingen weer.

Hoofdstuk 1 De wortels van het pensioenregister

De Commissie is van mening dat het de taak van de rijksoverheid is er zorg voor te dragen dat de regeling voor fiscale facilitering gericht op aanvulling van een pensioentekort eenvoudig uitvoerbaar moet zijn en dat de noodzakelijke informatie daarvoor snel en adequaat beschikbaar moet zijn, zodat de pensioentekortregeling in de praktijk zonder problemen kan worden uitgevoerd. Daartoe zijn concrete stappen vereist. De rijksoverheid zou in samenwerking met pensioenfondsen en verzekeraars de mogelijkheid moeten onderzoeken van een wettelijk gefundeerde databank waar, gekoppeld aan het soft-nummer, de opgebouwde pensioenaanspraken en lijfrenten worden geregistreerd. Dat stelt de belastingdienst in staat aan de belastingplichtige kenbaar te maken of er al dan niet sprake is van een pensioentekort, en laat de mogelijkheid zien om ter zake daarvan in aanmerking te komen voor de getoetste lijfrenteaf trekregeling. Voorts biedt dit de belastingplichtige de gewenste rechtszekerheid. Belastingplichtigen kunnen zelf ook deze databank raadplegen. Alleen in het geval dat er een zodanige voorziening wordt gerealiseerd dat een pensioentekort eenvoudig en snel kan worden vastgesteld, vervalt de behoefte aan de ongetoetste basisaf trek voor lijfrenten.

Aanbeveling 16d van het rapport 'Zorgen over Morgen'

1.1 Inleiding

Om enig inzicht te krijgen in het nut van een pensioendatabank en de behoefte daartoe, is het verstandig eerst de achtergrond en aanleiding te bekijken van de aanbeveling² van de Commissie Nationaal Pensioendeбат (hierna: de Commissie). Zonder enig inzicht hierin zal het vertrekpunt - van waaruit het onderzoek gestart is - uit het oog verloren kunnen worden. Dit komt de begripsvorming omtrent een pensioendatabank niet ten goede.

De integrale tekst van het rapport 'Zorgen over Morgen' is hierbij gebruikt als voornaamste onderzoeksbron. Een gesprek met twee leden³ van de Commissie zorgde voor de nodige achtergrondinformatie.

1.2 Welke wortels kunnen benoemd worden?

De aanbeveling van de Commissie om een onderzoek te verrichten naar de mogelijkheid van een wettelijk gefundeerde pensioendatabank, wordt in het rapport naar voren geschoven met het uiteindelijke doel een praktische oplossing te bieden voor de (te) ingewikkelde pensioentekortregeling in onze fiscale wetgeving. De aanvulling van een pensioentekort moet eenvoudig uitvoerbaar zijn en de noodzakelijke informatie daarvoor moet snel en adequaat beschikbaar zijn. Een pensioendatabank zou de rechtszekerheid van burgers dienen te vergroten. De Belastingdienst zou in staat moeten zijn aan de belastingplichtige kenbaar te maken of al dan niet sprake is van een pensioentekort. Uiteindelijk zou via de aangifte in de

² 'Zorgen over morgen', Rapport van de Commissie Nationaal Pensioendeбат, aanbeveling 16d.

³ Te weten dr. R.Th. Wijmenga en drs. G. Verheij.

inkomstenbelasting direct duidelijk moeten worden of - en zo ja, voor welk bedrag - er nog mogelijkheden zijn om in aanmerking te komen voor de getoetste lijfrenteaf trek.

Het lijkt erop dat de voorgestelde databank slechts een fiscaal hulpmiddel zou zijn. Niets is minder waar. Uit de strekking van het rapport blijkt dat het pensioenregister ook vanuit andere oogpunten zeer wenselijk zou zijn. Het pensioenbewustzijn in Nederland is angstvallig laag. Een verhoging van dit pensioenbewustzijn zou door betere en toegankelijker informatie en communicatie bewerkstelligd kunnen worden. Burgers moeten kunnen beschikken over inzichtelijke informatie over hun opgebouwde aanspraken. Dit vereist een pro-actieve houding van verzekeraars, pensioenfondsen en overheid bij het verstrekken van die informatie. Een pensioenregister, waarin de opgebouwde aanspraken van pensioendeelnemers geadministreerd worden en waartoe de burger rechtstreeks toegang krijgt, is dan ook vooral een middel om het pensioenbewustzijn te verhogen.

In feite is het voorstel van de Commissie om een onderzoek uit te voeren naar de haalbaarheid van een pensioenregister, dus vanuit twee richtingen te verklaren, te weten:

1. vanuit de (te) ingewikkelde pensioentekortregeling⁴;
2. vanuit een (te) laag pensioenbewustzijn.⁵

1.3 Een fiscaal noodzakelijk hulpinstrument

Allereerst is het voorstel te verklaren vanuit een fiscaal georiënteerde richting, die grotendeels wethistorisch te noemen is. Het Nederlandse pensioenstelsel wordt gedragen door de zogenaamde drie pijlers, te weten de AOW, de arbeidspensioenen en de individuele regelingen (zoals bijvoorbeeld lijfrenten). De tendens is dat de overheid de burger steeds meer aanstuurt een eigen verantwoordelijkheid te nemen om zijn oudedagsvoorzieningen aan te vullen.

De druk op de derde pijler wordt groter. De op hand zijnde verzwakking van de tweede pijler speelt hierbij een rol. Te denken valt aan de rigoureuze maatregelen in de VUT- en prepensioenregelingen. Maar ook de onzekerheid van behoud van het Witteveen-kader en de massale omschakeling van eindloon naar middelloon in pensioenregelingen van werkgevers zijn hiervan voorbeelden.

Overigens is ook nog maar te bezien of we onze eerste pijler ongewijzigd kunnen blijven voortzetten met de naderende vergrijzing in zicht. De eerste pijler is als enige gebaseerd op een omslagstelsel. Vanuit de premies, opgebracht door de mensen onder 65 jaar met een inkomen, wordt het basispensioen voor de 65-plussers betaald. De betaalbaarheid van de AOW in de toekomst hangt nauw samen met een grondslagverbreding voor het omslagstelsel. Het streven naar verhoging van de

---

⁴ Dit punt zal verder uitgewerkt worden in paragraaf 1.3.

⁵ Dit punt zal verder uitgewerkt worden in paragraaf 1.4.

arbeidsparticipatie lijkt dan ook geen overbodige luxe. Een andere belangrijke factor is de mate van solidariteit tussen de generaties onderling. Wil de jongere generatie straks meer gaan betalen, zodat de AOW voor een grotere groep ouderen gewaarborgd kan blijven? De intergenerationele solidariteit zal dusdanig dienen te zijn dat het antwoord op deze vraag positief beantwoord kan worden.

Naast de toenemende druk op de derde pijler is tegelijkertijd een signaal te bemerken, dat de wetgever het lijfrenteregime⁶ – vaak om budgettaire redenen – wil versoberen. Hij ontkomt er hierbij niet aan de regelgeving strakker, gedetailleerder, maar ook ingewikkelder dan nodig te maken. Complexiteit verdrijft de gewenste eenvoud. Complexiteit impliceert in deze een behoefte aan noodzakelijke pensioeninformatie bij de deelnemer, die ook nog eens op korte termijn beschikbaar moet zijn. Het kernprobleem is vaak het vaststellen van het pensioentekort. Door het wegvallen van een faciliteit als de ongetoetste basisaftrek, komt hierop een nog grotere druk te staan. Het pensioenregister wordt door de Commissie dan ook gezien als een fiscaal noodzakelijk hulpinstrument om nog gebruik te kunnen maken van mogelijke lijfrenteaf trek.

1.4 Het pensioenbewustzijn

Naast de verontrustende situatie van versobering van het fiscale lijfrenteregime - mede gevat in complexe fiscale regelgeving - is gelijktijdig een tweede aanleiding te vinden voor het mogelijk instellen van een pensioenregister. Deze aanleiding is te benoemen als een probleem in het pensioenbewustzijn.

Veranderingen in de bevolkingssamenstelling zullen leiden tot wijzigingen in behoeften. Ook het beslag dat de grote groep ouderen zal leggen op de AOW, die door een veel kleinere groep werkenden moet worden opgebracht, is momenteel onderwerp van maatschappelijk debat. In de komende decennia krijgen veel landen te maken met een vergrijzende bevolking. Dalende geboortecijfers en een toenemende levensduur zorgen ervoor dat er relatief meer ouderen zullen zijn en dat het actieve deel van de bevolking kleiner wordt. Het effect van de 'dubbele vergrijzing' heeft grote gevolgen voor de welvaartspositie van jongeren en ouderen.

Vanwege het omslagstelsel - de financieringswijze van de AOW - en de 'dubbele vergrijzing' neemt de druk op dit systeem toe. Gelukkig kennen we in Nederland het 'drie pijler'-systeem, dat staat als een huis. Waar diverse landen in Europa binnen afzienbare tijd te maken krijgen met een vergrijzingshausse, geldt dit voor Nederland ook, zij het op iets langere termijn.

Nederland heeft in vergelijking met veel andere Europese landen een goed en solide pensioensysteem, met veel mogelijkheden tot (individuele) pensioenopbouw in de tweede en derde pijler. Maar door de met de Wet IB 2001 en het Belastingplan 2003

---

⁶ De inrichting van het fiscale lijfrenteregime binnen de derde pijler is door de jaren heen ingrijpend veranderd. Bijlage II schetst een korte historie, waarin de nadruk ligt op de premieaftrekkant.

en 2004 ingezette versobering van de pensioen- en lijfrentefaciliteiten, gaat dit echter zienderogen achteruit.

De versobering staat haaks op de demografische trends en kan over een aantal jaren voor grote problemen zorgen. Diverse belangenorganisaties nemen dan ook het heft in eigen hand en proberen met een lobby-inzet richting politiek Den Haag de versobering van ons pensioenstelsel te beperken. Zo is onder andere al bewerkstelligd dat het maximale opbouwpercentage in het Witteveen-kader binnen de tweede pijler (voorlopig) gehandhaafd blijft. Beperking van het kader zou leiden tot een ongewenste verdere versobering van pensioenregelingen en bovendien pensioenuitvoerders opzadelen met enorme administratieve lasten, slechts enkele jaren na invoering ervan.

Momenteel wordt door het kabinet erop aangedrongen de fiscale faciëring van prepensioen- en VUT-regelingen geheel af te schaffen, om zo de arbeidsparticipatie bij ouderen te vergroten. Het lijkt erop dat de scherpe kantjes van de kabinetsvoorstellen slechts nog kunnen worden bijgeschaafd door onderhandelings talent van sociale partners. Zij dienen op hun beurt in ruil hiervoor loonmatiging door te voeren.⁷

Hoewel in de media redelijk wat aandacht wordt besteed aan belangrijke pensioenonderwerpen, blijkt dat weinig mensen inzicht hebben in hun eigen pensioensituatie. Aan de andere kant is dit ook niet verwonderlijk. Vaak is alleen de pensioenpremie op de loonstrook te zien. Het overzicht dat de pensioenuitvoerders dienen te verstrekken op grond van de huidige Pensioen en Spaarfondsen Wet (PSW), blijkt vaak onleesbaar en verdwijnt in het gunstigste geval onder in een schoenendoos.

Uit onderzoek van de Consumentenbond⁸ blijkt dat veel mensen geen idee hebben van het bedrag dat later op de eigen rekening gestort zal worden. Een ander opvallend resultaat van het onderzoek is de constatering dat nog 14% van de mensen die een arbeidspensioen opbouwen geen jaarlijks pensioenoverzicht krijgen, terwijl dit wettelijk verplicht is. Daarnaast blijkt dat van eerder opgebouwd pensioen bij vorige werkgevers slechts 37% jaarlijks een overzicht ontvangt. Saillant detail is dat de omvang van de groep mensen die bij meerdere werkgevers pensioenrechten heeft opgebouwd, bij steekproef⁹ is vastgesteld op ongeveer 70%.

Het is opvallend dat het pensioenbewustzijn in Nederland zo laag is. Pas op latere leeftijd, met de pensioendatum in zicht, wordt duidelijk dat er sprake is van een tekort, ofwel een pensioengat. Vaak is het dan al te laat om nog adequate maatregelen te treffen die het tekort kunnen aanvullen. Daar waar 71% van de

---

⁷ Onlangs hebben sociale partners met het kabinet een akkoord bereikt waarin de lonen voor de komende twee jaar worden bevroren. In ruil daarvoor ziet het kabinet tot 2006 af van ingrijpende (fiscale) maatregelen in de VUT- en prepensioenregelingen.

⁸ De 'Grote-Geld-voor-later-enquête'. Bron: www.consumentenbond.nl

⁹ Bron: 'Atem BV'

werknemers denkt geen pensioengat te hebben, blijkt volgens verzekeraars dat 81% van de werknemers wel degelijk een pensioengat heeft!¹⁰

Volgens het Verbond van Verzekeraars (hierna: het Verbond) denken werknemers dat zij op hun sloffen een pensioen kunnen genieten van 70% van het eindloon. Deze werknemers komen echter bedrogen uit. Schrale troost is volgens het Verbond dat bijna de helft van de werknemers weet dat het 'nieuwe' Belastingstelsel 2001 ingrijpende gevolgen kan hebben voor de pensioenopbouw. Dit komt met name doordat de aftrek van lijfrenten wordt beperkt en werknemers volgens het Verbond moeilijk kunnen aantonen dat zij deze aftrek nodig hebben om hun pensioen op pijl te houden. Het pensioenbewustzijn groeit, waar de verwarring toeneemt.

De pensioenbranche wil het pensioenbewustzijn vergroten. Pensioenfondsen en verzekeraars verstrekken steeds meer informatie over pensioenen aan werknemers, maar die informatie wordt niet altijd begrepen. Vaak wordt de toegezonden informatie niet eens gelezen. Het is echter wel van belang dat men weet hoeveel pensioen men te zijner tijd gaat ontvangen. De hierboven beschreven gedachte dat dit wel 70% van het laatst verdiende salaris zal zijn, is al geruime tijd achterhaald. Zelden wordt dit niveau daadwerkelijk bereikt. De ouderenorganisaties¹¹ worden geconfronteerd met gepensioneerden die teleurgesteld zijn over het pensioen dat zij ontvangen. Daarnaast blijkt het voor mensen die met pensioen gaan lastig te zijn hun eigen pensioensituatie te doorgronden. Het kennisniveau met betrekking tot pensioenen is (te) laag. Alle betrokkenen uit de branche zijn van mening dat het van groot belang is dat het pensioenbewustzijn van de toekomstige pensioengenieter wordt vergroot.

De staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid¹² constateert dat met name jongeren zich vaak niet bewust zijn van de consequenties voor hun pensioen als zij bijvoorbeeld van baan wisselen of volledig tweeverdieners zijn en dus een pensioentekort hebben vanwege de te hoge AOW-inbouw, of pensioenopbouwjaren missen vanwege verlof, deeltijdwerk of carrièrebreuken. Daarom acht de staatssecretaris het van belang dat de transparantie van pensioenregelingen wordt vergroot en dat deelnemers optimaal worden geïnformeerd over hun rechten en plichten, zodat zij zich een goed beeld kunnen vormen van hun oudedagsvoorziening.

De huidige maatschappelijke ontwikkelingen op het gebied van individualisering en informatisering geven niet alleen een toenemend belang aan van transparantie, maar ook een toenemende maatschappelijke behoefte aan transparantie. De behoefte aan adequate en accurate informatie voor onder meer het berekenen van een eventueel pensioentekort en van de jaarruimte is sinds de invoering van het nieuwe belastingstelsel nog groter geworden. Daarom is het kabinet bezig met het ontwerpen van een regeling die als doel heeft de transparantie van de uitvoering van

---

¹⁰ Bron: www.verbondvanverzekeraars.nl.

¹¹ Protestants Christelijke Ouderen Bond.

¹² Kamerstukken II 2002/2003, 28 122, nr. 15.

pensioenregelingen door uniforme voorlichting aan deelnemers te vergroten. Via maatwerk en doelgroepgerichte communicatie door de pensioenuitvoerders kan een bijdrage worden geleverd aan een vergroting van het pensioenbewustzijn van deelnemers en andere belanghebbenden. Het belang van voorlichting over pensioenen wordt door alle instanties onderschreven.

“... de informatieverstrekking is absoluut onvoldoende, de consument kan op die basis onmogelijk weten of hij iets moet aanvullen of niet. De pensioensector presteert op dit onderdeel onder de maat. De sector is enorm intern gericht.”¹³

“De pensioensector moet leren denken vanuit de behoeften van de deelnemer. Zowel bij productontwikkeling als bij informatie. De sector moet investeren in gerichte informatie.”¹⁴

Gelukkig kwijten pensioenuitvoerders zich steeds beter van hun voorlichtingstaak. Vele initiatieven worden ondernomen of zijn in ontwikkeling om deelnemers en gepensioneerden beter te informeren over hun aanspraken. Een kleine selectie van deze initiatieven¹⁵:

- De Stichting van de Arbeid houdt zich bezig met het monitoren van de voorlichting door pensioenuitvoerders. Daarnaast wordt er gewerkt aan het ontwikkelen van een beslisboom om de waardeoverdracht inzichtelijk te maken;
- De Stichting Ondernemingspensioenfondsen (Opf) houdt zich bezig met het monitoren van de voorlichting door pensioenfondsen aangesloten bij de Opf;
- De Vereniging van Bedrijfstakpensioenfondsen is bezig met het opzetten van een bedrijfstakinformatiesysteem en met het opzetten van een publieksvoorlichtingscampagne;
- Het Verbond van Verzekeraars onderzoekt de mogelijkheid om een pensioenregister te ontwikkelen evenals van een uniforme pensioenopgave;
- De Consumentenbond is bezig met een vervolgonderzoek naar het belang dat de consument hecht aan het maken van keuzes ten behoeve van de ouderdagvoorziening;
- Het Nibud geeft informatie over pensioenen door middel van de brochure Stoppen met Werken en de Cd-rom Pensioenmanager.

De Commissie Nationaal Pensioendebat concludeert in haar rapport ‘Zorgen over Morgen’ dat pensioeninformatie beter moet worden toegesneden op de doelgroep waarvoor zij bestemd is. *“Burgers moet een ‘pensioenbewustzijn’, zo men wil een ‘pensioentekortbewustzijn’, worden bijgebracht.”* In dit kader beveelt de Commissie dan ook aan een onderzoek uit te voeren naar de haalbaarheid van een pensioenregister.

---

¹³ ‘Jaarverslag 2002 Vereniging van Bedrijfstakpensioenfondsen’. Uit interview met Felix Cohen.

¹⁴ Aldus het onderzoeksrapport van de Consumentenbond. Bron: www.consumentenbond.nl.

¹⁵ Kamerstukken II 2002/2003, 28 122, nr. 15.

1.5 Conclusie

De twee motieven van de Commissie om een haalbaarheidsonderzoek in te stellen zijn duidelijk. Hoewel in dit hoofdstuk de motieven afzonderlijk zijn belicht, is sprake van een onderlinge samenhang. Geconstateerd wordt dat het pensioenbewustzijn in Nederland (te) laag is. Ook algemeen bekend is dat de fiscale wet- en regelgeving voor de gemiddelde burger vaak te specialistisch is en moeilijk te doorgronden. Zeker op het gebied van pensioenen. Betoogd kan worden dat de eerstgenoemde wortel, te weten de (te) ingewikkelde pensioentekortregeling, een uitvloeisel is van de tweede, het (te) lage pensioenbewustzijn.

In het veldonderzoek zal het aspect van het pensioenbewustzijn een dominante rol spelen. Van belang is de vraag of een pensioenregister een toegevoegde waarde heeft voor de vergroting van het pensioenbewustzijn onder deelnemers. Wij nemen afstand van het idee van een pensioenregister louter als fiscaal hulpinstrument en vervolgen het onderzoek in een breder perspectief.

Hoofdstuk 2 Het pensioenregister, een introductie

2.1 Inleiding

Alvorens in te gaan op de inhoud, de randvoorwaarden en de daadkracht van een pensioenregister, zullen enkele onderwerpen aan bod komen ter introductie van het centrale thema. Allereerst zal aangegeven worden welke actoren in het proces tot realisatie van een pensioenregister te onderscheiden zijn. Daarna zal een korte uiteenzetting volgen van de definitie van een 'pensioenregister'. Tot slot zal nog specifiek worden ingegaan op een belangrijke term uit het definitiebegrif, te weten 'het pensioentekort'.

2.2 De actoren

In het proces tot realisatie van een pensioenregister zijn grofweg drie belangrijke spelers te onderscheiden. Allereerst is er een groep mensen, die pensioenrecht(en) heeft of meent te hebben. Deze groep zal in het onderzoek worden aangeduid met de term '(pensioen)deelnemers'.¹⁶ Daarnaast staan de pensioenuitvoerders, te weten de verzekeraars en de pensioenfondsen. De derde speler is de overheid.

Om helder op het netvlies te krijgen wat de positie is van iedere speler inzake een pensioenregister, volgt nu een korte positieschets met daarin de belangen en aandachtspunten.

Speler 1 De pensioendeelnemer

De deelnemer aan een pensioenregeling is in onze visie de belangrijkste speler in het totstandkomingsproces. Een pensioenregister zal in beginsel in het leven geroepen dienen te worden ten behoeve van de (gewezen) deelnemer. Er moet een behoefte bestaan om op een andere manier geïnformeerd te willen worden over persoonlijke pensioeninformatie. In de aanbeveling van het rapport komt dit misschien wat ongelukkig naar voren. "Belastingplichtigen kunnen zelf ook deze databank raadplegen." De gewenste rechtszekerheid voor belastingplichtige zal ontstaan door het kenbaar maken van een eventueel pensioentekort - in de ogen van de Commissie - door de Belastingdienst. De maatschappelijke behoefte aan snelle en accurate informatie omtrent pensioenen neemt toe. Deze zou beter toegankelijk moeten zijn, transparanter en duidelijker. Kortom, gezocht moet worden naar een beter communicatienetwerk. Het pensioenregister zou een grote stap in de goede richting kunnen zijn.

---

¹⁶ Vanuit fiscale visie zal de term belastingplichtige gebruikt worden. Andere termen die dezelfde lading dekken en in het onderzoek willekeurig gebruikt worden zijn: werknemer, belanghebbende, (pensioen)consument.

Speler 2   De pensioenuitvoerder

Pensioenuitvoerders spelen een belangrijke rol bij de informatievoorziening, zowel in kwantitatieve als in kwalitatieve zin. Zij dienen zorg te dragen voor begrijpelijke en toegankelijke informatie, die ook tegemoet komt aan specifieke behoeften van belanghebbenden.

Onder de uitvoerders van pensioenen zijn twee hoofdgroepen te onderscheiden, namelijk de pensioenfondsen en de verzekeraars. De gemeenschappelijke factor is dat beide zich met oudedagsinkomen bezig houden. Verder zijn beide groepen de laatste jaren steeds afhankelijker van elkaar geworden. Twee duidelijke voorbeelden hiervan zijn de volgende. Allereerst laten pensioenfondsen hun administratie steeds vaker door verzekeraars uitvoeren. Daarnaast hebben beide belang bij een gezamenlijke pressie richting de overheid als het gaat om het nastreven van belangen inzake de op poten staande 'Nieuwe Pensioenwet'.¹⁷

Hoewel het misschien voor de hand ligt pensioenfondsen en verzekeraars in dit proces onder één noemer te scharen, zullen we zeker in de verkenningsfase een duidelijk onderscheid dienen te maken. Beide partijen hebben namelijk tegenstrijdige belangen bij bepaalde aspecten in de opzet van een pensioenregister. Deze belangen werken dusdanig door in hun visies rondom deze materie, dat een juiste positionering op zijn plaats is voor een heldere beeldvorming. Duidelijk is dat op sommige terreinen sprake is van hybride verhoudingen.

De pensioenfondsen

Binnen de pensioenfondsen is een tweedeling te maken tussen de zogenaamde bedrijfstakpensioenfondsen en de ondernemingspensioenfondsen.¹⁸ Deze uitvoerders voorzien in zogenaamde tweede pijler pensioenproducten. Met uitzondering van enkele vrijstellingen bestaat een verplichtstelling¹⁹ om deel te nemen aan een bepaald bedrijfstakpensioenfonds als men in een bepaalde branche werkzaam is. Zo dienen ambtenaren verplicht deel te nemen aan regelingen van het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds (ABP) en werknemers in de zorgsector zijn ondergebracht bij het Pensioenfonds voor Gezondheid, Geestelijke en Maatschappelijke Belangen (PGGM). Deze verplichtstelling wordt ook wel de *grote verplichtstelling* genoemd.²⁰ De *kleine verplichtstelling* houdt in dat binnen veel branches werknemers mee *moeten* doen aan een pensioenregeling, dit vaak via collectieve CAO's.²¹

---

¹⁷ Hiertoe is een gezamenlijke werkgroep ingesteld voor commentaren op de voorstellen inzake de 'Nieuwe Pensioenwet'.

¹⁸ De kleine groep beroepspensioenfondsen laten we hierin buiten beschouwing.

¹⁹ Dit is iets anders dan een algehele pensioenplicht, die we in Nederland niet kennen. In Europa kent Zwitserland een dergelijke pensioenplicht.

²⁰ Verzekeraars zien dit als een onnodige verstoring van de marktwerking.

²¹ Ook dit is verzekeraars een doorn in het oog. Zij vinden dat werknemers zelf hun eigen keuze moeten kunnen maken.

Het bestuur van zowel bedrijfstak- als ondernemingspensioenfondsen wordt gevormd door sociale partners, vertegenwoordigers van werkgevers en werknemers. Hieruit blijkt nog eens duidelijk dat pensioen een secundaire arbeidsvoorwaarde is, vaak de belangrijkste.

Een pensioenfonds is in beginsel niet op commerciële leest geschoeid. Als beleggingen van een pensioenfonds goed renderen zal dit bijdragen aan onder andere betere regelingen voor werknemers, of een lagere premie. Het voordeel komt dus direct ten gunste van de deelnemers. In deze tijd van economische recessie, met een slecht beursklimaat, werkt het uiteraard vice versa.

Zonder volledig te willen zijn, noemen we als laatste element het 'bijsturingelement' in de pensioenregelingen. Van dag tot dag kunnen fondsen incrementeel sturen in de regeling. Zo kunnen zij in tijden van economische voorspoed besluiten om te indexeren of de regeling te versterken. Momenteel is de tendens juist tegenovergesteld. Indexering blijft achterwege en veel regelingen op basis van het eindloon worden omgezet naar een systeem van middelloon.

Het belang tot het instellen van een pensioenregister is voor pensioenfondsen in ieder geval geen commercieel belang, hooguit een maatschappelijke verantwoording. *"Pensioenfondsen willen en moeten hun maatschappelijke verantwoording nemen. Mensen willen weten waar ze pensioenrecht(en) hebben opgebouwd, nou laten we dan zorgen dat ze dat kunnen weten."*, is de reactie van de heer Borgdorff, directeur van de Vereniging van Bedrijfstakpensioenfondsen.

De verzekeraars

Verzekeraars zijn hoofdzakelijk aanbieders van derde pijler oudedagsproducten, waarbij het gaat om producten met een sterk individueel karakter. Bij het aantonen van een pensioentekort kan dit beperkt fiscaal gefacilieerd gebeuren.

Verzekeraars werken volledig op commerciële basis. Deze impliceert uiteraard ook risico's. Verzekeraars sluiten in principe (lange) termijncontracten af, waarbij zij aan hun verplichting zijn gehouden, in goede en slechte tijden.

In tegenstelling tot pensioenfondsen hebben verzekeraars aandeelhouders, die graag winsten gepresenteerd zien. Er moet geld verdiend worden. Verzekeraars hebben dus een wezenlijk belang bij het aanbieden – het liefst in groten getale – van pensioenproducten, die er overigens in vele verschijningsvormen te vinden zijn.²² Verzekeraars hebben baat bij een wetgever die ruime fiscale aftrekmogelijkheden biedt in de derde pijler. Dit vergroot uiteraard hun draagvlak.

---

²² Fiscaal echter alleen bepaalde toegelaten vormen van pensioenproducten (Art. 1.7 jo. Art. 3.125 Wet IB 2001), afgesloten bij toegelaten aanbieders (art. 3.126 Wet IB 2001).

Ook het pensioenbewustzijnsaspect speelt een belangrijke rol. Te merken is dat de branche op veel verschillende manieren de consument probeert te wijzen op een pensioentekort, dat via hun producten – soms fiscaal gefacilieerd – aangevuld kan worden. Grote mediacampagnes, posters met pakkende teksten in bushokjes, rekenprogramma's op het internet, et cetera. Ook het rapport van de Commissie Nationaal Pensioendebat probeert indirect het pensioenbewustzijn op te krikken. Of moeten we zeggen, het pensioentekortbewustzijn?

Het 'onafhankelijke' karakter van de Commissie wordt dan ook wel eens in twijfel getrokken. *"Vermeend moest een pensioentekort vaststellen en dat is hem gelukt!"*, zo meldt de directeur van de Vereniging van Bedrijfstakpensioenfondsen ons met een knipoog. Dat de verzekeraars hun positie niet onder stoelen of banken steken, blijkt uit gesprekken met de heer Minderhoud van het Verbond van Verzekeraars en de heer Wijmenga, indertijd lid van de Commissie Vermeend en sinds kort hoofddirectielid van Interpolis NV.

"Laat ik er niet geheimzinnig over doen, dat is natuurlijk wat het voor ons mede aantrekkelijk maakt. Als wij er omzet mee kunnen halen, dan is dat mooi, maar je moet wel de toetsvraag stellen of het maatschappelijk nuttig is. Dit vind ik maatschappelijk echt nodig!", vertelt de heer Wijmenga ons openhartig over de motieven en het belang tot het instellen van een pensioenregister.

Speler 3   De overheid

De overheid is een speler die zich in meerdere dimensies rondom het proces van een pensioenregister begeeft. Het overheidsbegrip moet in deze context dan ook ruim geïnterpreteerd worden. Zij is de volksvertegenwoordiging, wetgever en uitvoerder tegelijk. Bij de besluitvorming in een democratische gemeenschap zien we haar als een complex geheel van mensen en diensten die gestructureerd - al dan niet in onderlinge samenwerking - rechtstreekse invloed heeft. De politiek, de regering of sociale partners zijn dus slechts onderdelen van de overheid.

In het verbeteren van (doelgroepgerichte) communicatie op het gebied van pensioenen kan de overheid een faciliterende rol vervullen. Dit zou dan bij moeten dragen aan een vergroting van het pensioenbewustzijn binnen Nederland. Tevens dient zij toe te zien op de kwaliteit. *"De overheid bestaat niet. De overheid is de samenleving, het zijn de mensen!"*, typeert D'66 Tweede Kamerlid mevrouw Giskes de overheid.

2.3 Definitie van een pensioenregister

In de oriëntatiefase van ons onderzoek naar de haalbaarheid van een pensioendatabank bleek dat er in pensioenland geen eenduidige opvatting bestaat over de definitie hiervan. De een ziet een dergelijke databank in ruime zin, de ander meer in een enge, zeer beperkte variant. Een voorbeeld van de eerste is de

Pensioenregister in zicht?
De haalbaarheid van een pensioenregister.

gedachtegang van het Verbond van Verzekeraars. Zij sluit zich in het definitiebeprij grotendeels aan bij de aanbeveling van de Commissie Nationaal Pensioendebat. Een pensioenregister zou een databank moeten zijn, waarin iedere burger kan zien hoe het met zijn pensioen is gesteld. Een relatief enge definitie is die van staatssecretaris Rutte van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Hij ziet een pensioenregister als een databank ten behoeve van het opsporen van niet opgevraagde pensioenen.

Tabel 1 *Wie staat waar in het definitiebeprij?*

Wie?	Definitie van een pensioenregister	Ruim - Beperkt
<i>Consumentenbond</i>	Hét loket, dat is vastgelegd in de wet, waar consumenten al hun opgebouwde pensioenrechten kunnen opvragen.	X
<i>Verbond van Verzekeraars</i>	In een pensioenregister moet iedere burger kunnen zien hoe het met zijn pensioen is gesteld.	X
<i>Commissie Nationaal Pensioendebat</i>	Een wettelijk gefundeerde databank, gekoppeld aan het sofi-nummer, waar de opgebouwde pensioenaanspraken en lijfrenten geregistreerd worden. De burger moet er rechtstreeks toegang tot krijgen.	X
<i>Vereniging van Bedrijfstak-pensioenfondsen</i>	In een pensioenregister zouden alle pensioenaanspraken van alle Nederlanders moeten worden samengebracht. Via het register zouden niet opgevraagde pensioenen achterhaald kunnen worden. Ook zou inzicht in pensioentekorten verkregen kunnen worden.	X
<i>Staatssecretaris SZW</i>	Een databank bij de Belastingdienst ten behoeve van het opsporen van niet opgevraagde pensioenen.	X
<i>Ombudsman Pensioenen</i>	Een register met voortdurend muterende gegevens van alle deelnemers, waarin elk individu onmiddellijk kan achterhalen hoe zijn pensioenopbouw eruit ziet en of er wellicht tekorten zijn.	X

Tabel 1 geeft globaal aan waar pensioenorganisaties staan in hun definitiebeprij omtrent een pensioenregister. Het overzicht is indicatief en niet uitputtend. Het is opgesteld aan de hand van uitspraken van organisaties in publicaties. Verder is geen rekening gehouden met chronologie van publicatiedatum. In sommige definities kan

een bepaald reactiesentiment op eerder gedane uitspraken van andere organisaties verborgen zitten.²³

Om een reactie te geven op de voorgestelde databank in het rapport van de Commissie is in ons veldonderzoek een open houding aangenomen. Zodoende is de verkenning in het onderwerp zo breed mogelijk gehouden. Alle betrokken partijen konden hun visies en standpunten naar voren brengen inzake een pensioenregister. De gebruikte definitie, waaraan wij onze conclusies en aanbevelingen zullen verbinden, is die zoals naar voren gebracht in het rapport, te weten “een wettelijk gefundeerde databank waar, gekoppeld aan het sofi-nummer, de opgebouwde pensioenaanspraken en lijfrenten worden geregistreerd. De burger moet er rechtstreeks toegang tot krijgen.”

2.4 Het pensioentekort

Ter besluit van het inleidende gedeelte van het onderzoek zal aandacht worden besteed aan het begrip ‘pensioentekort’. Hoewel het begrip grammaticaal goed uit te leggen is, bestaan er verschillende opvattingen over de inhoud van het begrip. Wanneer is nu eigenlijk sprake van een tekort aan pensioen(inkomen)?

Van belang is om de verschillende definities van het pensioenregister - zoals aangehaald in paragraaf 2.3 - en de aanbeveling van de Commissie in het juiste perspectief te plaatsen. Een beeldvorming in relatie met het begrip pensioentekort mag hierbij niet ontbreken.

Pensioengat - Uw pensioenfonds bedoelt hiermee een tekort aan inkomen na uw pensionering ten opzichte van uw huidige salaris. De Consumentenbond noemt een pensioengat (of pensioenhiaat) een tekort aan inkomen na uw pensionering om uw wensen te kunnen financieren. Een andere veelgebruikte term voor pensioengat is pensioentekort.

Uit: ‘Plan uw pensioen; inzicht en keuzes’, C. Sikkels-Spienburg, Den Haag: Consumentenbond 2003.

Bovenstaande omschrijving van een pensioentekort geeft al aan dat meerdere benaderingen mogelijk zijn van het begrip. De Consumentenbond is fel tegenstander van het gebruik van het begrip als reclamepraatje van verzekeraars. De schatting van verzekeraars dat ruim 80% van de Nederlanders een pensioentekort heeft – zoals vermeld in paragraaf 1.4 van dit rapport – wordt dan ook bekritiseerd. Volgens de Consumentenbond is die schatting van 80% zwaar overdreven. “*Verzekeraars staan uiteraard te popelen om dat pensioengat op te vullen*”.²⁴

Het pensioentekort waar verzekeraars over spreken, is namelijk bepaald vanuit een andere invalshoek. Een normatieve invalshoek wel te verstaan. In Nederland hebben

---

²³ De definitie van de Vereniging van Bedrijfstakpensioenfondsen is bijvoorbeeld herleid uit een formeel standpunt omtrent een pensioenregister op de eigen internetsite. (www.vvb.nl) Dit standpunt is onder meer een reactie op de brief van 15 mei 2003 van de staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, waarin hij een standpunt inneemt over een pensioenregister.

²⁴ ‘Pensioen, dichterbij dan u denkt’, 1 december 2002, www.consumentenbond.nl.

we een maatschappelijk aanvaardbare norm voor een goed pensioen van 70% eindloon.

Ook voor de derde pijler geldt de maatschappelijk aanvaarde norm ter grootte van 70% van het inkomen bij pensionering (het eindloon). Het is door verschillende oorzaken mogelijk dat het gewenste niveau van 70% eindloon via de eerste en tweede pijler niet wordt gehaald. Zolang het niveau van 70% eindloon niet wordt bereikt, is er sprake van een pensioentekort.

Uit: 'Zorgen over morgen', Rapport van de Commissie Nationaal Pensioendeбат, Den Haag: Verbond van Verzekeraars 2002.

Deze maatschappelijke norm²⁵ is in feite niets meer dan een faciliteitenkader. Mensen worden in de gelegenheid gesteld om hun pensioen fiscaal gefacilieerd op te bouwen tot maximaal 70% van het eindloon. Men hoeft niet op te bouwen, men mag maximaal opbouwen.

Het onderscheid tussen een subjectieve benadering van het begrip pensioentekort - als die van de Consumentenbond - en een meer objectieve en normatieve benadering - als die van de Commissie Nationaal Pensioendeбат - moet worden meegenomen in een beeldvorming omtrent de visies van organisaties omtrent een pensioenregister.

---

²⁵ Dat de 70%-norm nog steeds door de overheid wordt gezien als maatschappelijk aanvaardbaar blijkt uit kabinetsplannen voor het Belastingplan 2004. In concreto gaat het over verlaging van de grens waarboven sprake is van bovenmatige pensioenopbouw in de tweede pijler van 100 naar 70 procent. Dit kan gezien worden als een bevestiging van de overheid van de 70%-norm.

Hoofdstuk 3 Het pensioenregister, het onderzoek

3.1 Inleiding

In het eerste hoofdstuk is aangegeven wat de aanleiding voor de Commissie is om een haalbaarheidsonderzoek naar een pensioenregister in te willen stellen. Het lage pensioenbewustzijn in Nederland is aangewezen als meest relevante motief voor mogelijke instelling van een pensioenregister.

Na een verdere introductie van het onderwerp pensioenregister in het tweede hoofdstuk, is het tijd om onze bevindingen van het veldonderzoek te presenteren. Het veldonderzoek is tweeledig. Allereerst hebben we veertien gesprekken gevoerd met diverse stakeholders.²⁶ Alle personen en organisaties waarmee we hebben gesproken, zijn te benoemen als onderdeel van het spelersveld, beschreven in paragraaf 2.2. Zowel op de inhoud als op enkele essentiële randvoorwaarden van een pensioenregister zullen wij in dit hoofdstuk nader ingaan. Daarnaast hebben we een enquêteonderzoek uitgevoerd naar het inzicht van burgers in hun eigen pensioensituatie. De focus van dit onderzoek ligt op de behoefte aan een beter inzicht. De resultaten zullen kernachtig worden toegelicht.

3.2 De inhoud van een pensioenregister

3.2.1 Drie varianten

Globaal zijn er twee soorten pensioenregisters te onderscheiden. Beide vormen zijn op te splitsen in meerdere varianten. We bespreken alleen de meest relevante, waarbij enig draagvlak bestaat bij de stakeholders.

1) Het overzicht-register;	
2) Het inzicht-register;	- beperkt
	- uitgebreid

1) Het overzicht-register

Een register waarbij iedere deelnemer kan zien *waar* hij of zij recht(en) heeft opgebouwd, tweede en derde pijler recht(en). Vermelding van het eerste pijler recht, de AOW, zou voor het pensioenbegrip een goede aanvulling kunnen zijn.

Het overzicht zou alle namen van pensioenuitvoerders moeten bevatten, *waar* ooit een recht is opgebouwd, inclusief de periode waarin dit is gebeurd. Deze informatie kan worden aangevuld met adresgegevens van de uitvoerder(s). Ook

²⁶ Zie Bijlage I 'Het referentiekader'.

telefoonnummers en links naar de internetsite(s) van desbetreffende uitvoerder(s) is van harte aan te bevelen. Deelnemers kunnen op deze manier makkelijk en snel de weg vinden naar pensioenuitvoerders.

Wat is het nut van een dergelijke databank in relatie tot de huidige pensioenvoorlichting van pensioenuitvoerders? Op grond van de PSW is een pensioenuitvoerder verplicht om jaarlijks een pensioenoverzicht toe te sturen aan actieve deelnemers aan een pensioenregeling. Voor de gewezen deelnemers – de zogeheten ‘slapers’ – is er geen jaarlijkse verplichting.²⁷

Uit de Grote-Geld-voor-later-enquête²⁸ van de Consumentenbond blijkt dat 14% van de actieve deelnemers geen jaarlijks pensioenoverzicht ontvangt. Van eerder opgebouwd pensioen bij vorige werkgevers ontvangt slechts 37% jaarlijks een overzicht. Verder geeft 97% aan het belangrijk te vinden dat van alle opgebouwde pensioenrechten jaarlijks een overzicht wordt verstrekt.

Vraag is, wat de informatiewaarde is van de wetenschap *waar* pensioenrecht is opgebouwd. Van belang is toch *hoeveel* recht iemand heeft opgebouwd en wat dit betekent voor toekomstige pensioenuitkeringen? Hoewel een bevestigend antwoord op deze vraag voor de hand ligt, moet toch een nuancering worden aangebracht. Pensioen is een haalschuld. Rechthebbenden moeten zelf hun recht opeisen bij de desbetreffende pensioenuitvoerder. Voor mensen die bij meerdere uitvoerders rechten hebben opgebouwd, is het vaak niet alleen onoverzichtelijk *hoeveel* ze aan pensioen hebben opgebouwd, maar ook *waar*. Wij zijn van mening dat de wetenschap *waar* iemand pensioen heeft opgebouwd een basisvereiste is voor de rechtszekerheid van pensioendeelnemers.

Welke groep deelnemers heeft belang en behoefte aan een dergelijke informatiebron? En hoe groot is deze groep eigenlijk?

Allereerst moet gewezen worden op het feit dat voornamelijk een informatieprobleem omtrent de *waar*-vraag bij ‘oude rechten’ bestaat. Een verdeling is te maken in drie soorten administraties bij uitvoerders. Voor nieuwe klantencontracten, oude klantencontracten en ten slotte de heel oude klantencontracten.²⁹ De nieuwe klantencontracten betreft grofweg gegevens vanaf medio jaren ‘90. De automatisering en digitalisering van gegevens heeft gezorgd voor een beter geordende en makkelijker toegankelijke administraties bij uitvoerders. Verloren gewaande rechten op verzekerings- en pensioengelden zijn dan ook vooral te vinden in de oude en heel oude klantencontracten. Diverse helpdesks bij

---

²⁷ Art 17 PSW verplicht een pensioenfonds om jaarlijks een opgave te verstrekken aan de deelnemer. In art 17a PSW staat dat op verzoek een opgave verstrekt dient te worden aan de deelnemer of gewezen deelnemer. Er is dus geen automatisme om opgaven te verstrekken aan gewezen deelnemers.

²⁸ Een enquête uitgevoerd onder 1200 lezers van de Geldgids. Bron: www.consumentenbond.nl

²⁹ Bron: Atem BV. Zie ook artikel ‘Centraal pensioenregister is nodig’, 19-11-2002 Het Financiële Dagblad.

pensioenuitvoerders en televisieprogramma's als 'Gevonden Geld'³⁰ worden als laatste redmiddel ingezet om verloren rechten te traceren.

Het overzicht-register is dus voornamelijk van belang bij 'oude rechten'. De schatting van de waarde van (nog) ongeclaimde rechten bedraagt 200 tot 300 miljoen euro.³¹ De ongeclaimde rechten komen vaak voort uit de onwetendheid van het bestaan van pensioenrecht(en). Mensen worden soms niet meer herinnerd aan het feit dat ergens nog een pensioenrecht opeisbaar is. De documenten waaruit dit moet blijken, zijn niet verstrekt, niet bewaard, dan wel verloren gegaan. Te denken valt aan brand, diefstal en waterschade. Ook komt het voor dat bijvoorbeeld verzekeringsmaatschappijen in de loop der tijd zijn gefuseerd, overgenomen of op andere wijze schijnbaar van de aardbodem zijn verdwenen. Dit vormt uiteraard een aanzienlijke handicap bij de speurtocht naar verloren gewaande rechten.³² Hopelijk zal de pot met geld, die nog niet is opgeëist door de rechthebbenden - maar zeker al opeisbaar is - snel tot uitkering komen aan de rechtmatige eigenaren. De 'gelegaliseerde diefstal' van pensioenuitvoerders moet een halt toe worden geroepen.

Uit het door ons uitgevoerde enquêteonderzoek³³ blijkt verder dat de groep mensen die bij meer dan één pensioenuitvoerder rechten opbouwt, ruim 52% van alle respondenten omvat. Hierbij moet een nuancering geplaatst worden dat zich waarschijnlijk nog een groep onder de jongste categorieën respondenten begeeft, die tot het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd, nog een andere pensioenuitvoerder op hun weg zal vinden. Deze nuancering wordt ondersteund door een andere steekproef³⁴, waarbij een percentage van 70% resulteerde.

Concluderend, een pensioenoverzicht-register is in de eerste plaats interessant voor deelnemers met (nog) 'oude en zeer oude rechten'. Daarnaast zal het nut van een dergelijk register toenemen, naarmate iemand bij meerdere pensioenuitvoerders rechten opbouwt. Tenslotte is het register een hulpmiddel dat het pensioenbewustzijn in brede zin kan bevorderen. Mensen kunnen makkelijker de weg vinden naar hun eigen pensioenuitvoerder. Pensioeninformatie wordt toegankelijker gemaakt.

2) Het beperkt inzicht-register

Een register waarbij iedere deelnemer kan zien *waar* hij of zij recht(en) heeft opgebouwd – tweede en derde pijler recht(en) - en *hoeveel* de waarde hiervan bedraagt. Vermelding van het eerste pijler recht, de AOW, zou voor het pensioenbegrip een goede aanvulling kunnen zijn.

---

³⁰ RTL 4 heeft reeds 8 uitzendingen uitgezonden en is bezig met een nieuwe reeks uitzendingen.

³¹ Deze schatting is opgebouwd uit de bedragen welke uit een groep van ca. 1200 pensioengerechtigden alsnog opeisbaar bleken. Bron: Atem BV, zie ook artikel 'Centraal pensioenregister is nodig', 19-11-2002 Het Financiële Dagblad.

³² Graag willen wij verwijzen naar een website, die een lijst met de namen en adressen van alle ooit in Nederland werkzame verzekeraars bevat vanaf 1720. Bron: Atem BV (www.atem.nl).

³³ Zie paragraaf 3.6.5 voor de overige resultaten van het onderzoek.

³⁴ Bron: Atem BV.

Aspecten die reeds bij de eerste variant van een pensioenregister aan de orde zijn gesteld, zullen in de opzetvorm van een beperkt inzicht-register dezelfde rol spelen en niet nogmaals behandeld worden. De *waar-vraag* is rechtstreeks overgenomen uit de definitie van het overzicht-register. Nieuw is de vraag *hoeveel* recht(en) iemand heeft opgebouwd. Het *hoeveel* behelst in deze context niet het aantal rechten dat iemand heeft opgebouwd, maar de (absolute) waarde in geld van het (totale) pensioenrecht van de deelnemer.

Persoonlijke financiële informatie doet zijn intrede in de tweede variant van een pensioenregister. De deelnemer zal naast gegevens van de eigen pensioenuitvoerder(s), ook de hoogte van opgebouwde rechten gepresenteerd zien in het beperkte inzicht-register.

Wat is het nut van een dergelijke databank in relatie tot de huidige pensioenvoorlichting van pensioenuitvoerders? Het pensioenoverzicht dat uitvoerders op grond van de PSW verplicht zijn om deelnemers toe te sturen, blijkt vaak onduidelijk en onleesbaar voor de gemiddelde Nederlander. De kwaliteit van de informatie op pensioenoverzichten is in 2002 door de Consumentenbond onderzocht. De uitkomst van dit onderzoek is op 1 november 2002 gepresenteerd aan staatssecretaris Rutte van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Uit het onderzoek blijkt dat slechts 11 van de 72 onderzochte pensioenfondsen voldoet aan de kwaliteitseisen die de Bond aan de informatie stelt.

Een ander signaal dat iets moet gebeuren op het gebied van communicatie en transparantie bij pensioeninformatieverstrekking, is de breed gedeelde opvatting onder de stakeholders, dat het pensioenjargon in de verschillende pensioenoverzichten niet uniform en vaak te ingewikkeld is. Het nut van een beperkt pensioeninzicht-register ten opzichte van het huidige pensioenoverzicht, zou gelegen kunnen zijn in de uniformiteit van informatieverstrekking.³⁵

Interessanter is het om te kijken naar de optelbaarheid van bepaalde gegevens. Het is momenteel niet mogelijk om pensioenoverzichten van verschillende pensioenuitvoerders naast elkaar te leggen om zo een helder inzicht te krijgen in de hoogte van het (totale) pensioenrecht. De niet-optelbaarheid van financiële gegevens is een probleem dat met een beperkt pensioeninzicht-register deels opgelost zou kunnen worden, door gebruik te maken van dezelfde grondslagen bij het vermelden van financiële gegevens. Hierop zal nader worden ingegaan bij de laatste te noemen variant van een register, namelijk het uitgebreid inzicht-register.

Concluderend, een beperkt pensioeninzicht-register is – in tegenstelling tot een overzicht-register – een informatiebron met persoonlijke financiële gegevens. Deze zal zeker niet alleen interessant zijn voor ‘oude rechten’. Het is een registervorm die

---

³⁵ Uiteraard voor zover mogelijk. Met meer dan 22.000 pensioenregelingen is het onmogelijk en onrealistisch om te denken alles te kunnen uniformeren.

voorziet in een behoefte aan persoonlijke informatie op pensioengebied. Hoewel de informatieverstrekking omtrent pensioen beperkt wordt tot het *waar* en *hoeveel*, zou deze informatie naar onze mening - mits makkelijk toegankelijk en ook duidelijk gepresenteerd - aanleiding voor deelnemers kunnen zijn om een beter inzicht te willen (en kunnen) verkrijgen in hun persoonlijke pensioensituatie.

3) Het uitgebreid inzicht-register

Een register waarbij iedere deelnemer kan zien *waar* hij of zij recht(en) heeft opgebouwd – eerste, tweede en derde pijler recht(en) geïntegreerd - en *hoeveel* de waarde hiervan bedraagt. Eventuele pensioentekorten zouden direct uit het register geabstraheerd kunnen worden, door te werken met aannames, die een indicatieve opgave kunnen verstrekken van de te verwachten uitkeringen.

Aspecten die reeds bij de eerste en tweede variant van een pensioenregister aan de orde zijn gesteld, zullen in de opzetvorm van een uitgebreid inzicht-register dezelfde rol spelen en niet nogmaals behandeld worden. Wel wordt nog ingegaan op het aspect van optelbaarheid van financiële gegevens.

Het uitgebreid inzicht-register zal het sluitstuk van varianten van een pensioenregister moeten zijn. Alle door de pensioenuitvoerder(s) aangeleverde gegevens zullen daadwerkelijk voor de deelnemer tot een handzaam overzicht verwerkt dienen te worden. Hiervoor zijn een aantal redenen aan te voeren. Allereerst zullen in veel gevallen de pensioenaanspraken van de diverse regelingen niet gelijktijdig tot uitkering komen. Voorts kan de deelnemer op grond van de ene regeling recht hebben op VUT of prepensioen en op grond van een andere pensioenregeling recht hebben op overbruggingspensioen. Ook zullen problemen opgelost moeten worden ten aanzien van de diverse opbouwsystemen van pensioen. Een geïndexeerd middelloonsysteem is niet direct samen te voegen met een beschikbare premiereregeling. Een ander probleem dat leidt tot niet-optelbaarheid van verschillende gegevens is het feit dat de huidige pensioenoverzichten die pensioenuitvoerders verstrekken op verschillende grondslagen worden gebaseerd. Het ene overzicht geeft informatie over het pensioen dat is opgebouwd tot een bepaalde datum, een ander overzicht zal uitgaan van voortzetting van het lopende dienstverband en dus (te verwachten) bedragen vermelden, uitgaande van pensioeningangsdatum. Er zijn uitvoerders die beide grondslagen vermelden. Het meest voor de hand ligt een opgaaf van opgebouwde aanspraken per een bepaalde datum. In dat geval zal niet direct rekening gehouden hoeven te worden met toekomstige opbouw of toekomstige indexatie. Dit vereenvoudigt de opzet van het pensioenregister. Toch zal bij pensioensystemen die niet gebaseerd zijn op defined benefit het probleem blijven bestaan, dat op basis van de opgebouwde waarde niet direct duidelijk zal zijn, op welke bedragen de deelnemer aanspraak kan maken. Slechts een waarde per de datum van opgave is bekend. In dit geval zal de uitvoerder naar onze mening aan de hand van aannames een indicatieve opgave moeten verstrekken van de te verwachten uitkeringen. Hoewel het uiteraard arbitrair

Pensioenregister in zicht?
De haalbaarheid van een pensioenregister.

---

is, biedt dit naar onze mening meer inzicht dan slechts de opgave van een kapitaal, zoals voorgesteld bij de variant van een beperkt pensioeninzicht-register. Het zou naar onze mening de helderheid en transparantie ten goede komen, indien de overheid de voorwaarden zou scheppen waaronder de uitvoerders hun opgaven dienen te verstrekken en met welke aannames.

Voor wat betreft de opgave zou de deelnemer erbij gebaat zijn, indien de pensioenaanspraken in één oogopslag zichtbaar zouden zijn. Idealiter zou dat een pensioenregister zijn, dat volledig inzicht geeft in alle pensioenopbouw in de eerste, tweede en derde pijler. Doch een pensioenregister dat inzicht geeft in de eerste en tweede pijler biedt al veel meer inzicht dan nu het geval is.

Tabel 2 Voorbeeld opzet pensioenregister

Leeftijd →	60	61	62	63	64	65
AOW						7849
Uitvoerder 1			2200	2200	2200	2200
Uitvoerder 2						1500
Verzekeraar ⁽¹⁾	1000	1000	1000	1000	1000	1000
Uitvoerder 3		5400	5400	5400	5400	1800
Totaal	1000	6400	8600	8600	8600	14349

(1) De opgaaf van 'verzekeraar' is indicatief. Hierbij is volgens wettelijk voorschrift rekening gehouden met een rendement van 3% op de ingangsdatum van het pensioen. De werkelijk bedragen kunnen hoger of lager zijn dan hier is opgegeven.

In tabel 2 is slechts pensioen opgenomen dat is bestemd voor de werknemer zelf, zoals ouderdomspensioen, overbruggingspensioen en bijvoorbeeld prepensioen. Naar onze mening zou een overzicht waarin naast het ouderdomspensioen, ook het nabestaandenpensioen en het arbeidsongeschiktheids-pensioen is opgenomen, te complex worden. Een pensioenregister dat op bovenstaande wijze is ingericht zal bijdragen tot een beter pensioeninzicht.

“Laat nu eens zien waar mijn rechten zijn opgebouwd en tot welk bedrag!”, stelt de heer Van den Bosch.

Bepaling van het pensioentekort, zal in eerste instantie kunnen plaatsvinden op basis van de eerder genoemde subjectieve methode. Het is aan de deelnemer zelf om te bepalen in hoeverre hij een percentage van het eindloon als een tekort ziet. Daarmee volgen wij het standpunt van de Consumentenbond. Per slot van rekening heeft niet iedereen hetzelfde bestedingspatroon na zijn pensionering. De een heeft genoeg aan 50% eindloon, terwijl bijvoorbeeld een ambitieuze wereldreiziger na zijn pensionering 90% eindloon nodig denkt te hebben.

Uiteraard wil dit niet zeggen dat wij afstand nemen van de 70%-ambitienorm, die nog steeds het faciliteitenkader weergeeft in onze fiscale wetgeving. Deze norm zal ons inziens behouden moeten blijven bij de fiscale faciliëring van oudedagsvoorzieningen. Het is mogelijk - misschien zelfs uitvoeringstechnisch efficiënt - om het pensioenregister als (wettelijke) leidraad te nemen voor mogelijkheden tot aanvulling van een (fiscaal) pensioentekort. De deelnemer zou als het ware met een uitdraai van het pensioenregister in de hand het pensioentekort moeten kunnen aanvullen.

Concluderend, een uitgebreid pensioeninzicht-register is – net als een beperkt inzicht-register – een informatiebron met persoonlijke financiële gegevens. Het is een registervorm die – nog meer dan een beperkt inzicht-register - voorziet in een behoefte aan persoonlijke informatie op pensioengebied, toegesneden op het individu. Door een integratie van rechten uit alle drie de pijlers, kan een zo compleet mogelijk pensioeninzicht bewerkstelligd worden. Deelnemers komen op toegankelijke wijze bij relevante pensioeninformatie, die op een overzichtelijke manier gepresenteerd wordt. Het pensioenregister als helder en inzichtelijk communicatiemiddel, kan het pensioenbewustzijn vergroten. Daarnaast is er een mogelijkheid van het register als fiscaal hulpmiddel.

3.2.2 Algemene aspecten van een pensioenregister

De drie genoemde varianten van een pensioenregister zijn niet limitatief. De opzet zoals beschreven in de vorige paragraaf is herleid uit de diverse gesprekken met de stakeholders, alsmede verweven met onze eigen inzichten. De belangrijkste aspecten zijn behandeld per variant. Toch willen we nog een aantal punten aanstippen, waarover nagedacht dient te worden bij het opzetten van een pensioenregister in het algemeen.

✓ Toegankelijkheid

Het pensioenregister zal toegankelijk moeten zijn via het internet. Eventueel zou aanvullend jaarlijks een overzicht kunnen worden opgestuurd naar de pensioendeelnemer. Wat de functie van de huidige pensioenopgave van pensioenuitvoerders is, naast die van het pensioenregister, is een punt van discussie. Dit zal afhankelijk zijn van de vorm van opzet van een register. Slechts de laatste variant zou, mits wettelijk verankerd, pensioenopgaven van pensioenuitvoerders overbodig – misschien zelfs verwarrend – maken. In eerste instantie zien wij een pensioenregister als gewenste aanvulling van de huidige pensioenopgaven.

Toegang tot het pensioenregister zal kunnen worden verkregen door invoer van persoonlijke gegevens in combinatie met bijvoorbeeld een persoonlijke inlogcode en/of sofi-nummer. Zorgvuldigheid in bescherming tot toegang van persoonlijke

financiële gegevens is geboden. Het systeem moet voldoen aan de privacywetgeving en uiteraard goed beveiligd zijn tegen oneigenlijk gebruik.

✓ **Verwerking van gegevens**

De gegevens, waarmee het pensioenregister gevuld zal worden, zijn grotendeels reeds beschikbaar bij pensioenuitvoerders. Desalniettemin zal het geen eenvoudig karwei zijn om alle gegevens in dezelfde format aan te leveren voor het pensioenregister. Daar waar het overzicht-register naar onze mening op relatief korte termijn zou kunnen worden gerealiseerd, vergt opzet van een inzicht-register meer voorbereidingstijd. Eerst zal uniformering van gegevens moeten plaatsvinden, alvorens over te kunnen gaan tot het proces van aanlevering en verwerking van financiële gegevens voor het register.

Ook het (start)moment van dataverwerking speelt een rol. Vanaf welk moment zouden de gegevens verwerkt moeten worden in het register. Met andere woorden, voor wie wordt een pensioenregister opgezet? Idealiter zou dit moeten gebeuren voor zowel alle mensen die reeds deelnemen aan een pensioenregeling, als alle nieuwe (toekomstige) deelnemers. Mochten grote problemen ontstaan bij het achterhalen van oude tot zeer oude rechten, dan zou bijvoorbeeld aangesloten kunnen worden bij het moment waarop de digitalisering en/of sofifiëring van gegevens bij de pensioenuitvoerders is begonnen. Dit wil niet zeggen dat pensioenuitvoerders hun verantwoordelijkheid niet dienen te nemen, aangaande de (nog) ongeclaimde rechten.

✓ **Indexatie**

Het pensioenregister moet helder en transparant zijn. Het moet in een dusdanige vorm gegoten worden, dat hapklare informatie beschikbaar is voor deelnemers. Het moet vooral makkelijk te begrijpen zijn. Indexatie is op dit gebied een gevoelig onderwerp. Op lange termijn blijkt indexatie vaak toch een kwestie van natte vingerwerk. Wat als de indexatie lager blijkt te zijn dan waarmee is rekening gehouden? Incorrecte financiële informatie tast het rechtszekerheidsgevoel aan. Wij zijn van mening dat dit voorkomen dient te worden.

3.3 Randvoorwaarden

Vanuit sociaal-maatschappelijk oogpunt zal de overheid essentiële randvoorwaarden dienen te stellen, zoals op het gebied van toegankelijkheid, solidariteit en het waarborgen van de kwaliteit. De overheid zou wet- en regelgeving kunnen gebruiken om zo pensioenfondsen en verzekeraars mee te laten werken aan het verstrekken van de gegevens die nodig zijn voor een pensioenregister. Dit initiatief daartoe zou zij - als nodig - ook moeten durven nemen. De overheid doet een klemmend beroep op stakeholders om beter te communiceren met deelnemers aan pensioenregelingen en het pensioeninzicht te vergroten. Vooralsnog wenst zij echter geen partij te zijn bij

de opzet van een pensioenregister. Wij zijn van mening dat de overheid wel voorwaardenscheppend zou moeten optreden, wil de instelling van een pensioenregister slagen. Een vergelijking kan worden gemaakt met het al ingestelde Centrale Testamentenregister, waarvoor zelfs aparte wetgeving³⁶ is gecreëerd. Deze databank is ondergebracht bij het Ministerie van Justitie in Den Haag. De doelstelling van het Centraal Testamentenregister is om bij een overlijden vast te kunnen stellen of een laatste wilsbeschikking (testament) aanwezig is van de overledene, en zo ja, welke notaris deze wilsbeschikking onder zijn of haar beheer heeft, zodat de uitvoering hiervan kan plaatsvinden.³⁷

Een ander aspect is dat de privacy van de deelnemer te allen tijde beschermd dient te worden. Men moet goed op het netvlies hebben dat het pensioenregister een databank is, gemaakt voor de pensioendeelnemer en niet voor de pensioenuitvoerders. Derhalve zou deze slechts voor pensioendeelnemers persoonlijk toegankelijk moeten zijn. Dit is van belang omdat voor verzekeraars eventuele commerciële mogelijkheden in het verschieft liggen. Wanneer zij inzicht zouden krijgen in persoonlijke financiële gegevens, zouden zij direct een extra informatiebron hebben om bepaalde (financiële) producten te verkopen. Wij zijn van mening dat dit een ongewenste situatie is. Het waarborgen van de privacy is geboden.

3.4 De financiering

De kosten

Vraag is wie de kosten³⁸ van een pensioenregister zal moeten gaan dragen. Verschillende scenario's zijn denkbaar.

Het eerste scenario laat de pensioenuitvoerders zelf voor de kosten van een pensioenregister opdraaien.³⁹ Gesteld kan worden dat het probleem van de onduidelijke informatieverstrekking zijn wortels heeft bij de pensioenfondsen en verzekeraars. Derhalve zou het probleem in feite ook door hen opgelost dienen te worden. Gekeken zou kunnen worden naar het totaal belegde vermogen van pensioenuitvoerders. De ruim 650 miljard euro⁴⁰ is de verborgen rijkdom van Nederland, de stille kracht van de Nederlandse economie. Ter indicatie, maar liefst 55% van het totale financiële vermogen van huishoudens is belegd via een pensioenfonds. Verder is het pensioenvermogen van Nederland ongeveer gelijk aan de totale jaarlijkse binnenlandse productie.⁴¹

---

³⁶ De Wet Centraal Testamentenregister is in werking getreden op 12-01-1977.

³⁷ Bron: www.recht.nl.

³⁸ In dit onderzoek is afgezien van de problematiek rondom de (exacte) omvang van de kosten.

³⁹ Een variant van dit scenario, de variant 'de gebruiker betaalt', zal niet verder worden toegelicht. Ons inziens ontbeert het deze variant aan daadkracht bij instelling van een pensioenregister.

⁴⁰ Verzekeraars hebben 258 miljard euro belegd vermogen en pensioenfondsen 406 miljard euro. Bron: jaarverslag PVK 2002.

⁴¹ 'Pensioenperikelen in macro-perspectief', speech door dr. A.H.E.M. Wellink op 06-10-2003 'ABP Rendez-vous'. Bron: www.dnb.nl.

Nu is het zo dat pensioenfondsen van hun belegde vermogen 15 procentpunten (15/100e procent) gebruiken voor kostendekking, denk met name aan de loonkosten. 15 Procentpunten van het totaal belegde vermogen van pensioenfondsen komt ongeveer neer op 975 miljoen euro. Dit impliceert dat ieder procentpunt erbij, een additionele 65 miljoen euro oplevert. De Consumentenbond is van mening dat wanneer 1/100e procent (zijnde één procentpunt) van het totaal belegde vermogen bij pensioenfondsen gebruikt zal worden om een pensioenregister te ontwerpen, het grootste deel van de kosten gedekt zal zijn. Vervolgens zullen er nog wel externe kosten gemaakt dienen te worden met betrekking tot aanlevering van de juiste gegevens en het invoeren van deze gegevens in het register.

Een kritische kanttekening bij dit voorstel van de Consumentenbond is, of een percentage van het totaal belegde vermogen wel een juist referentiekader is. Wellicht is het juiste referentiekader niet de hoogte van het totaal belegde vermogen, maar de grootte van de uitvoeringskosten van pensioenuitvoerders. Hoeveel procentpunten van de uitvoeringskosten kunnen ter beschikking gesteld worden voor eventuele instelling van een pensioenregister? *“Je moet niet naar de grote geldstroom kijken maar naar de kleine geldstroom, oftewel de uitvoeringskosten.”* Aldus Marjo Pluymaekers, directeur Business development en marktcommunicatie bij Stichting Pensioenfonds ABP. *“De pensioenfondsen hebben een bepaald budget dat zij per deelnemer kunnen besteden in zijn totaliteit, denk aan communicatie, automatisering, incasso, beheer en dergelijke. Van deze totale uitgaven zal een deel gereserveerd dienen te worden voor het pensioenregister.”* Hetzelfde verhaal gaat in principe op bij verzekeraars. Hiervan hebben wij geen indicatieve kostenpercentages kunnen achterhalen. Een verdeelsleutel zal gevonden moeten worden, om de kosten op een juiste manier te verdelen tussen pensioenfondsen en verzekeraars. Dit zal geen makkelijke opgave zijn, aangezien de belangen niet direct in verhouding staan tot omvang van belegd vermogen of uitvoeringskosten.

Een ander scenario zou zijn, dat naast de pensioenfondsen en verzekeraars ook de overheid betrokken wordt bij de bekostiging van een pensioenregister. Met de instelling van een dergelijk register wordt een maatschappelijk belang gediend. Vergroting van pensioeninzicht bij deelnemers in het bijzonder en verhoging van het pensioenbewustzijn in het algemeen. Dit laatste wordt niet door alle stakeholders onderschreven. Er valt wat voor te zeggen dat eerst sprake moet zijn van een bepaald pensioenbewustzijnsniveau, voordat men überhaupt tot raadpleging van een pensioenregister over zal gaan. Wij denken dat een pensioenregister een onderdeel kan zijn in een grotere campagne – vanuit meerdere invalshoeken - om het pensioenbewustzijn te vergroten. Naast het maatschappelijk belang, zal instelling van een pensioenregister de overheid op termijn geld opleveren. Denk hierbij aan de latente loonbelastingclaim die rust op de (nog) ongeclaimde rechten. Daarenboven is een goed pensioen voor de deelnemer ook goed voor de toekomstige bestedingen en dat is op zijn beurt weer goed voor de toekomstige economie.

Het laatst te noemen scenario is bekostiging vanuit algemene middelen. Wanneer men ervan uitgaat dat de gebruiker van een pensioenregister de deelnemer is, dan zou vanuit het profijtbeginsel gesteld kunnen worden dat het vanuit algemene middelen betaald moet worden. Met andere woorden, het pensioenregister moet worden gezien als een collectief goed. Wanneer die budgettaire ruimte er niet is dan zou deze moeten worden gecreëerd. Per slot van rekening roept de overheid al zolang dat meer helderheid en transparantie wenselijk is. Het VNO-NCW is een aanhanger van dit scenario. Vraag is of dit de juiste benadering van het kostenprobleem is. Informatieverstrekking kan worden gezien als een onderdeel van het product pensioen. Is het niet zo, dat een verkoper zorg dient te dragen voor heldere informatie over zijn product?

Zelf zijn wij een voorstander van het solidaire – als tweede genoemde - scenario, waarbij de kosten worden gedragen door pensioenuitvoerders en overheid samen. De maatschappelijke relevantie van instelling van een pensioenregister voert de boventoon. Hoewel wat te zeggen valt voor het scenario dat pensioenuitvoerders de kosten zelf zullen moeten dragen, daar zij ook zelf verantwoordelijk zijn voor de slechte kwaliteit van de huidige pensioeninformatievoorziening, moet ook de overheid haar verantwoordelijkheid (durven) nemen.

De besparingen

De administratieve lasten van pensioenuitvoerders zouden aanzienlijk kunnen worden verminderd, onder andere door afname van vragen omtrent pensioenopbouw bij helpdesks. Diezelfde helpdesks krijgen momenteel zo'n zestig telefoontjes per dag.⁴² Er verkeren dus veel mensen in onwetendheid omtrent hun pensioenrecht(en).

Daarnaast zou de 'legale diefstal' van pensioenuitvoerders waarschijnlijk in omvang verkleind kunnen worden. Een schatting van de hoogte van ongeclaimde rechten komt neer op 200 tot 300 miljoen euro.⁴³ Door de onbekendheid met pensioen en de ondoorzichtige situatie bij verzekeraars en pensioenfondsen zou het uiteindelijke bedrag nog wel eens vele malen hoger uit kunnen vallen. De grote pensioengolf moet immers nog komen. De latente belastingclaim die rust op deze ongeclaimde rechten, genereert voor de overheid extra inkomsten. Zolang deze rechten ongeclaimd blijven, zal nooit belasting worden afgedragen over deze rechten. Op termijn zal deze zelfs in het eigen vermogen van de pensioenfondsen en verzekeraars opgaan. Goed gekeken zou moeten worden naar de hoogte van dit bedrag en de daarop rustende latente belastingclaim.

---

⁴² Bron: Vereniging van Bedrijfstakpensioenfondsen, Verbond van Verzekeraars en Atem BV.

⁴³ Deze schatting is opgebouwd uit de bedragen welke uit een groep van ca. 1200 pensioengerechtigden alsnog opeisbaar bleken. Bron: 'Atem BV'.

3.5 Het beheer

Een ander discussiepunt in het onderzoek naar de mogelijkheid tot het invoeren van een pensioenregister is de vraag: "Wie gaat het register beheren?" Verschillende opties komen in de gesprekken naar voren.

De Consumentenbond ziet het beheer het liefst in handen van een onafhankelijke derde, die geen commerciële belangen heeft bij de instelling van een pensioenregister. Dit zou in de vorm van een stichting kunnen zijn, waarin alle betrokkenen vertegenwoordigd zijn. De overheid moet er vooral op toezien dat de gegevens niet misbruikt worden. Een kwaliteitswaarborgende functie dus.

Het voorstel om het beheer onder te brengen bij de Belastingdienst stuit op meer dan politieke tegenstand. De Belastingdienst heeft zorg te dragen voor de heffing en inning van belastingen. Alleen in het geval dat een pensioenregister puur gezien wordt als een fiscaal hulpinstrument, is ons inziens dit voorstel te billijken. De Vereniging van Bedrijfstakpensioenfondsen geeft misschien wel de meest overtuigende argumenten om het beheer juist niet bij de Belastingdienst onder te brengen. Qua infrastructuur inzake (pensioen)gegevens heeft de Belastingdienst een kortstondige memorie. Hiermee wordt bedoeld dat de al aanwezige infrastructuur van gegevens beperkt is in de tijd, zeg ongeveer een periode van maximaal vijf jaar terug. Wel is de infrastructuur kwalitatief van een hoog niveau. Daarnaast impliceert het onderbrengen bij de Belastingdienst, bekostiging vanuit gemeenschapsgelden, iets waar de meningen nog over verdeeld zijn. "Het heeft sowieso iets bedreigends!", zegt de heer Borgdorff ons.

Een andere optie is die van een onafhankelijke derde partij⁴⁴, geen direct betrokkene bij het instellen van een pensioenregister. Gedacht kan worden aan een gerenommeerd automatiseringsbedrijf. Ook namen van de grote vier consultants⁴⁵ vielen in een enkel gesprek.⁴⁶ Door het geheel los te trekken van het vlak van de overheid, zal de marktwerking de kwaliteit van het pensioenregister - als product - ten goede kunnen komen. Tegenstanders van deze optie hameren vooral op het kostprijsverhogende aspect van het onderbrengen bij een commerciële instelling. Wel is een duidelijke functiescheiding mogelijk, namelijk die van uitvoerder van het register en die van controleur.⁴⁷

Als meest voor de hand liggende optie van beheer zien wij de Sociale Verzekeringsbank (hierna: SVB). Voor de uitvoering van publieke regelingen met een sociaal karakter bestaat de maatschappelijke behoefte aan een onafhankelijke organisatie die in staat is deze regelingen op een gedegen wijze uit te voeren. De SVB is om die reden al uitvoerder van de volksverzekeringen en van andere

---

⁴⁴ Wel met een commercieel belang, het pensioenregister als productontwikkeling.

⁴⁵ Te weten KPMG, PricewaterhouseCoopers, Deloitte en Ernst & Young.

⁴⁶ De vraag is of een consultant niet eventueel een direct betrokkene bij een pensioenregister zou kunnen worden. Als adviseur in (fiscale) pensioenzaken zouden consultants kunnen inspelen op behoeften die direct blijken uit een pensioenregister.

⁴⁷ Om deze reden is de Pensioen- & Verzekeringskamer als beheerder geen reële optie te noemen, gezien zij beide functies in de pensioensfeer bekleedt.

regelingen met een sociaal karakter. Doelstelling van de SVB is dat zij ernaar streeft de vanzelfsprekende partner voor de overheid te zijn voor het uitvoeren van bestaande en nog te realiseren regelingen. Om deze doelstelling te bereiken heeft de SVB een moderne organisatie met een hoogwaardige technische infrastructuur. Vooral het feit dat hier al een adequate infrastructuur omtrent de AOW aanwezig is, speelt een belangrijke rol in het noemen van de SVB inzake het beheer van een pensioenregister. Het traceren en koppelen van gegevens zou daarom efficiënt kunnen gebeuren.

3.6 Enquête 'Pensioen in zicht'

3.6.1 Inleiding

Een onderzoek naar de pensioenbewustheid en het inzicht dat deelnemers aan pensioenregelingen hebben in hun eigen pensioensituatie moet duidelijkheid verschaffen omtrent de vraag of een pensioenregister maatschappelijk gewenst is. De daadkracht van een pensioenregister kan onder meer blijken uit de behoefte tot instelling van een pensioenregister.

3.6.2 Opzet

De globale vraagstelling van de gehele enquête⁴⁸ is in drie subvragen weer te geven.

- A) In hoeverre hebben deelnemers aan een (werknemers-)pensioenregeling voldoende persoonlijk pensioeninzicht? (*vraag 2, 3, 4, 5 en 6*)
- B) Hebben deelnemers behoefte aan een beter inzicht? (*vraag 7, 8 en 9*)
- C) Welk alternatief om het inzicht in de persoonlijke pensioensituatie te verbeteren spreekt deelnemers het meest aan? (*vraag 10 en 11*)

Vraag 1 dient ter filtering van de doelgroep waar deze enquête voor bedoeld is, namelijk de (gewezen) deelnemer aan een (werknemers-)pensioenregeling.

Verder is van belang om te melden dat de opzet van algemene inzichtvragen naar concrete inzichtalternatieven bewust is gekozen. De titel, inleiding en opbouw van de enquête verhullen in ieder geval niet één van onze belangrijkste onderzoeksdoelen, namelijk de vraag of een centraal pensioenregister een aansprekend alternatief is voor verbetering van pensioeninzicht.

De door ons aangedragen alternatieven - om het inzicht in de persoonlijke pensioensituatie te verbeteren - zijn zeker niet limitatief. Meerdere alternatieven⁴⁹ zijn denkbaar ter verbetering van het pensioeninzicht. Wel is bewust gekozen voor een conservatief - verbetering van de pensioenopgave - en een meer innovatief - centraal pensioenregister - alternatief.

---

⁴⁸ Zie Bijlage III Enquête 'Pensioen in zicht'.

⁴⁹ Een voorbeeld is, in navolging van een financiële bijsluiter, een pensioenbijsluiter op te stellen.

Onderzoek wordt gedaan naar de totale groep respondenten, naar leeftijdscategorie en naar geslacht.

3.6.3 Verspreiding

80 Enquêtes zijn afgenomen in het centrum van Tilburg. Wij zijn letterlijk de straat op gegaan om de deelnemer enkele vragen voor te leggen inzake zijn of haar persoonlijke pensioeninzicht. Hoewel veel mensen graag wilden meewerken aan het onderzoek, bleek uit een aantal reacties dat pensioen toch een onderwerp is, dat als niet interessant en moeilijk wordt ervaren.

Daarnaast hebben we nog ongeveer 150 enquêtes verspreid over willekeurige afdelingen van de Universiteit van Tilburg. Tevens zijn nog ongeveer 100 enquêtes verspreid over afdelingen van enkele bedrijven en instellingen waar een makkelijke ingang tot verspreiding te vinden was. Voorbeelden hiervan zijn: Hema BV (hoofdkantoor Amsterdam), Deloitte (Amsterdam), Heras BV (vestiging Oirschot), Gemeente Oisterwijk. Via een retourenveloppe kon men de ingevulde enquête kosteloos retourneren. De uiteindelijke respons van deze 250 enquêtes was 107. Bijna 43% heeft de enquête dus ingevuld en geretourneerd.

3.6.4 Verwerking

Het statistische programma SPSS versie 11.5 is gebruikt bij de verwerking van de enquêtes. Dit programma maakt het mogelijk om de verschillende vragen aan elkaar te koppelen, zodat kruislingse vergelijkingen kunnen worden gemaakt.

Van de 187 ingevulde enquêtes, hebben we er 5 buiten de steekproef gehouden. Dit omdat deze enquêtes dubbele antwoorden per vraag bevatten of niet volledig waren ingevuld. Onze steekproef bestaat uit 182 respondenten. Het betreft een a-selecte steekproef bestaande uit 114 mannen en 68 vrouwen. 10 Respondenten geven aan niet deel te nemen of te hebben genomen aan een (werknemers-)pensioenregeling.⁵⁰ Wel hebben zij de vragen 8 tot en met 11 kunnen beantwoorden. De steekproef kan dus in sommige gevallen afwijken van de 182 respondenten. Indien van belang zal dit in de resultaten worden aangegeven.

Wij willen benadrukken dat wij met deze enquête niet pretenderen wetenschappelijk en/of statistisch ons onderzoek te onderbouwen. Voor ons heeft dit onderzoek een indicatief en aanvullende karakter in relatie tot het veldonderzoek bij de stakeholders. Wel denken wij dat de steekproef – ook in de leeftijdscategorieën onderling – een zodanige omvang heeft, dat bepaalde conclusies getrokken kunnen worden.

---

⁵⁰ Hiertoe scharen wij ook de groep die 'weet niet' heeft geantwoord.

3.6.5 Resultaten

Heerlijk, Helder .... Pensioen!

51,7% van de 174 respondenten geeft aan dat de informatie die zij van hun pensioenuitvoerder(s) ontvangen, helder is.⁵¹ Dit is in relatie tot een onderzoek van de Consumentenbond opvallend te noemen. Hierin geeft 70% van de respondenten aan dat zij geen heldere informatie ontvangen, waarmee zij kunnen bepalen of zij een pensioentekort hebben. Hoewel het percentage in ons onderzoek voor pensioenuitvoerders een verbetering is ten opzichte van het onderzoek vorig jaar uitgevoerd door de Consumentenbond, blijkt toch nog bijna 50% van de deelnemers de pensioenoverzichten niet duidelijk te vinden. Tijd voor een andere benadering?

Inzicht in zicht?

Uit verschillende onderzoeken is inmiddels gebleken dat het huidige inzicht dat de pensioendeelnemer in de persoonlijke pensioensituatie heeft, beneden de maat is. Uit het al eerder aangehaalde onderzoek van de Consumentenbond⁵² is gebleken dat een grote behoefte bestaat aan een beter inzicht. Wij kunnen dit meer dan onderschrijven. Van de 173 respondenten geeft 56,1% aan behoefte te hebben aan een beter inzicht. Interessant is om te zien hoe deze behoefte ligt per leeftijdsgroep.⁵³

De jeugd heeft de toekomst!

Een significant verschil is te constateren in de behoefte aan een beter inzicht in de persoonlijke pensioensituatie tussen de verschillende leeftijdscategorieën. De P-waarde van de Chikwadraat-toets is 0,010. Als deze waarde $< 0,05$, duidt dit op een significant verschil. De sterkte van het verband is 0,255, wat betekent dat er een zwak verband is. Het blijkt dat naarmate men ouder wordt, men minder behoefte heeft aan een *beter* inzicht in de persoonlijke pensioensituatie. Meest voor de hand liggende verklaring hiervoor is, dat naarmate men ouder wordt, men al meer bezig is met de toekomstige persoonlijke pensioensituatie. Ook zou het kunnen, dat pas op latere leeftijd een niveau van pensioenbewustzijn wordt bereikt, waarop men de pensioenopgave(n) van de pensioenuitvoerder(s) kan doorgronden.

Ruim 71% van de respondenten binnen de jongste leeftijdscategorie (25-34 jaar) geeft aan meer behoefte te hebben aan een beter inzicht in de persoonlijke pensioensituatie. Binnen de jongste groep van 56 respondenten geeft 68% aan te kiezen voor een centraal pensioenregister ter bevordering van het inzicht in de persoonlijke pensioensituatie.⁵⁴ De overige 32% prefereert een verbetering van de pensioenopgave. Ongeveer hetzelfde patroon is waar te nemen binnen de

---

⁵¹ Zie Bijlage IV.

⁵² De 'Grote-Geld-voor-later-enquête'. Bron: www.consumentenbond.nl.

⁵³ Zie Bijlage V.

⁵⁴ Zie Bijlage VI.

leeftijdsgroep van 35-44 jaar. Hoewel de keuze voor een pensioenregister geen leeftijdsgerelateerde keuze lijkt te zijn, is de behoefte aan een beter inzicht dit wel.

Hoezo emancipatie?

Een opmerkelijke constatering is te vinden als de behoefte aan een beter inzicht in verband wordt gebracht met het geslacht.⁵⁵ Bijna een significant (0,059) verschil is te vinden tussen mannen en vrouwen. Een groot deel van de vrouwen – in relatie tot mannen een beduidend hoger percentage – geeft aan behoefte te hebben aan beter inzicht in hun persoonlijke pensioensituatie.

Wat is waar?

52,3% van de respondenten geeft aan bij meer dan één pensioenuitvoerder rechten te hebben opgebouwd. Zoals eerder vermeld – in paragraaf 3.2.1 – is de opzet van een pensioenregister vooral interessant voor deze groep personen. Een andere schatting⁵⁶ van dit percentage luidt 70%. Opvallend is het hoge percentage van mensen dat weet *waar* zij pensioenrecht(en) hebben opgebouwd. Ruim 85% is hiervan op de hoogte. In gesprekken met de deelnemer blijkt wel dat het hier vaak gaat om wetenschap van opgebouwde rechten bij de huidige uitvoerder.

Innovatief met daadkracht!

Zoals al aangegeven lijkt het er niet op dat de keuze voor een bepaald alternatief om het inzicht in de persoonlijke pensioensituatie te verbeteren gerelateerd aan de leeftijd is. Onafhankelijk van leeftijd en geslacht geeft een percentage van ruim 60% van de 178 respondenten aan, te kiezen voor een centraal pensioenregister.⁵⁷ Wanneer een centraal pensioenregister zou bestaan, geeft 74,2% aan hiervan gebruik te maken.⁵⁸ Slechts 7,7% geeft met een resoluut 'nee' aan, hier geen gebruik van te zullen maken. Van de kleine 40% die kiest voor een verbetering van de pensioenopgave, geeft dus nog een groot deel te kennen dat zij bij het bestaan van een pensioenregister hiervan toch gebruik zal maken.

---

⁵⁵ Zie Bijlage VII.

⁵⁶ Bron: 'Atem BV'.

⁵⁷ Zie Bijlage VIII.

⁵⁸ Zie Bijlage IX.

Hoofdstuk 4 De politiek aan het woord

4.1 Inleiding

Bij een haalbaarheidsonderzoek naar het instellen van een centraal pensioenregister mogen de visies en standpunten van onze volksvertegenwoordigers niet ontbreken. Het leek ons van belang om de huidige drie regeringspartijen, het CDA, de VVD en D'66 om een reactie te vragen. Ook de mening van de grootste oppositiepartij, de PvdA, komt aan de orde. In onze gesprekken met enkele Tweede Kamerleden kwam duidelijk naar voren dat tussen de verschillende fracties (grote) verschillen bestaan in de begripsvorming omtrent een pensioenregister.

De opbouw van de gesprekken was de volgende. Eerst is aan geïnterviewde de mogelijkheid geboden een eigen begripsvorming rondom een pensioenregister weer te geven, dan wel het partijstandpunt. Daarnaast kon men een reactie geven op het door ons voorgestelde - op dat moment steeds meer concreet wordende - uitgebreide inzichtenregister. Op deze manier is het onderzoek zo objectief mogelijk gehouden en kunnen we een heldere conclusie trekken wat betreft de begripsvorming omtrent het pensioenregister zoals voorgesteld door de Commissie Nationaal Pensioendebat.

In onderstaande alinea's wordt kernachtig ingegaan op de belangrijkste aspecten uit onze vraaggesprekken. De opbouw van de onderwerpen hierin is willekeurig.

4.2 CDA

Het CDA is van mening dat ergens een punt moet zijn waar mensen centraal gegevens kunnen verkrijgen over hun opgebouwde pensioenrechten. In de pensioenwereld bestaan nog steeds veel oude regelingen, waarbij veel vragen zijn met betrekking tot de plaats waar deze rechten zich bevinden. Van pensioenfondsen die inmiddels zijn overgenomen en niet meer bestaan, daarvan is het voor betrokkenen moeilijk om de weg te vinden naar de juiste instantie. Uit de praktijk blijkt dat er nog veel mensen in het ongewisse zijn en dat is een kwalijke zaak. De maatschappelijke vraag naar een centraal punt met betrekking tot pensioengegevens is groot. Het CDA is voorstander van het streven naar duidelijkheid, helderheid en transparantie binnen de pensioenwereld. De huidige informatieverstrekking is onduidelijk en voor veel betrokkenen onbegrijpelijk, mede door de vele verschillende benamingen in de pensioenregelingen. Daarom zal ook gestreefd moeten worden naar eenheid binnen de pensioenterminologie. We moeten af van het ingewikkelde pensioenjargon. Maak het helder en begrijpbaar voor de belanghebbende in casu de deelnemer. De overheid verzoekt momenteel om transparantie in de pensioen- en verzekeringsbranche. Daar zal zij dan ook zelf aan mee moeten werken. De keuze voor een soort register neigt (op korte termijn) naar een overzicht-register.

4.3 VVD

Makkelijk toegankelijke informatie voor mensen met betrekking tot het opgebouwde pensioen, dat zou een dergelijke databank moeten bewerkstelligen. De VVD wil betere voorlichting, zodat de burger zelf verantwoorde beslissingen kan nemen. Zij vindt dat iedere burger recht heeft op goede en objectieve voorlichting inzake pensioen. Dit betekent voor werknemers goede voorlichting bij in dienst treden over de (nieuwe) regeling, de overdracht van aanspraken, het dichten van pensioengaten, etcetera. Vergelijkbaar met de financiële bijsluiter zou er een pensioenbijsluiter moeten komen. De uitvoerder van pensioenen dient zorg te dragen voor tijdige en juiste informatie zodat de werkgever als 'goed huisvader' de voorlichting kan (laten) doen. Dit bevordert de binding en verantwoordelijkheid die mensen voelen bij hun eigen pensioen. Zij kunnen nu immers zelf – goed ingelicht en met voldoende informatie - beslissen wat voor hun specifieke situatie het best is. Daarnaast moet de terminologie eenvoudiger worden, zodat de burger beter begrijpt wat de verschillen zijn in de diverse regelingen, alsmede een beter begrip in de eigen regeling. We moeten af van het ingewikkelde pensioenjargon en komen tot begrijpelijke taal voor iedereen.

Wanneer na onderzoek blijkt dat een pensioenregister hier een bijdrage aan kan leveren, dan zullen ook zeker stappen ondernomen moeten worden om te komen tot een dergelijk register. De VVD vindt het een taak van pensioenfondsen en verzekeraars om deze stappen te nemen. Zij zijn verantwoordelijk voor de uitvoering van de regelingen en het verstrekken van de informatie. De kosten dienen te worden gedragen door pensioenfondsen en verzekeraars. Het beheer van het register zal allereerst de verantwoordelijkheid zijn van deze instellingen zelf. Zelfregulering heeft de voorkeur boven controle van de overheid.

Alvorens te komen tot een keuze van opzet van een pensioenregister, zal er eerst een onderzoek moeten komen. Wel is op 14 januari 2003 tijdens een symposium van het Verbond een uitspraak gedaan door de voorganger van mevrouw De Vries, de heer Hofstra. Hij laat doorschemeren geen voorstander van een pensioenregister te zijn. *“Laten pensioenfondsen en verzekeraars eerst zelf maar eens voor een duidelijk overzicht zorgen dat iedereen begrijpt, voordat we een pensioenregister gaan instellen. Het opzetten van zo'n register brengt bovendien een enorme verzwaring van de administratieve lasten met zich mee, terwijl die nou juist omlaag moeten.”*

4.4 D'66

D'66 benadrukt de noodzaak van meer helderheid en transparantie binnen de pensioenregelingen. *“Het is eigenlijk idioot dat de rechten nog niet ergens op een centraal punt vastliggen. Zo'n systeem had er eigenlijk allang moeten zijn. Het zou ook zeker nuttig zijn wanneer er een punt is waar iedere Nederlander zijn pensioengegevens kan achterhalen, zodat eventuele gaten berekend kunnen worden*

en alle informatie gemakkelijk op een rijtje gezet kan worden.”, aldus mevrouw Giskes.

Een pensioenregister is primair de verantwoordelijkheid van de pensioenuitvoerders. Het zou een normaal onderdeel moeten zijn van het gehele pensioenpakket dat zij aanbieden. D’66 is er in beginsel niet op uit om meer regels te maken om zo een register mogelijk te maken. Verplichtstelling zou alleen als laatste redmiddel ingeschakeld kunnen worden. De kosten zullen voor rekening moeten komen van de pensioenuitvoerders. Gezien hun organisatiestructuur moet dit te bewerkstelligen zijn zonder dat daarbij de kosten de pan uitrijzen. *“Maak het nou eens helder voor de belastingplichtige, desnoods binnen bepaalde marges. Laat dit niet afhangen van de kosten die dit met zich meebrengt. De premies worden toch ook op basis van iets berekend, het zorgen voor duidelijkheid - en dus communicatie naar de deelnemer - zit hier toch ook in verwerkt!”*

D’66 is voor een modelregister waarin de volgende gegevens minimaal vermeld zouden moeten worden: de hoogte van de rechten, het totaal aan afgedragen premies alsmede de desbetreffende instantie waar de rechten zijn opgebouwd. Om te komen tot een hoger pensioenbewustzijn moet niet te minimalistisch ingestapt willen worden. In feite neigt D’66 naar een uitgebreid inzicht-register.

4.5 PvdA

De informatievoorziening moet in beginsel een stuk beter. De waardeoverdracht binnen de verschillende pensioenfondsen en verzekeraars moet beter, alsmede de informatieverstrekking met betrekking tot deze overdracht. Brieven van pensioenfondsen zijn nog steeds niet leesbaar. Ook hier moet snel iets aan gedaan worden.

De PvdA is voor makkelijk toegankelijke informatie voor burgers, zodat zij zelf een goed beeld kunnen krijgen van hun pensioensituatie. Wettelijk moet geregeld worden dat de informatievoorziening van de pensioenfondsen en de verzekeraars verbeterd wordt, zeker wanneer zij dit niet zelf op korte termijn op orde stellen. Hier zit de kern van het probleem. *“Je moet er niet een ambtelijk apparaat overheen willen gooien dat het probleem moet gaan bestrijden. Nee, pak het probleem bij de wortel aan en zorg dat het daar wordt opgelost!”*, aldus de heer Depla.

De PvdA volgt in beginsel een registervorm, waar de staatssecretaris van SZW zich bij kamervragen⁵⁹ naar toe heeft gepraat. In het gesprek werd echter duidelijk dat er over andere begripsomschrijvingen, of opzet van het pensioenregister, nog niet of nauwelijks was nagedacht. De visie was ons inziens meer gericht op het verleden, dan op de toekomst. De woordvoerder van de PvdA, de heer Depla, wist echter snel en kritisch te reageren op de door ons geschetste inhoudelijke varianten van het pensioenregister. Zijn reactie was overigens niet helemaal in lijn met die van collega-

---

⁵⁹ Aangangsel Handelingen II 2002/2003, nr. 723.

kamerlid Crone. Die meldde op 14 januari 2003 - tijdens het symposium naar aanleiding van het rapport 'Zorgen over morgen' – dat het pensioenregister het begin kan zijn om het pensioenbewustzijn te vergroten. *“Dat register had er allang moeten zijn. Burgers moeten eenvoudig bij de cijfers kunnen.”*, hierbij doelend op het pensioenregister zoals voorgesteld door de Commissie Nationaal Pensioendebat. De heer Depla liet daarentegen doorschemeren dat het toch echt een verantwoordelijkheid is van pensioenuitvoerders om beter met deelnemers te communiceren. Het idee van een pensioenregister heeft hierbij niet zijn voorkeur.

Hoofdstuk 5   Conclusies en aanbevelingen

Pensioenbewustzijn

1. De met de Wet IB 2001 en het Belastingplan 2003 en 2004 ingezette versoering van de pensioen- en lijfrentefaciliteiten (afschaffen basisaftrek lijfrente en premiesparen, beperking van het spaarloon en aangekondigde fiscale maatregelen in VUT- en prepensioenregelingen) leidt tot een toenemende behoefte aan snelle en adequate pensioeninformatie bij deelnemers, om daarmee een eventueel pensioentekort zelf aan te kunnen tonen. Een pensioenregister louter als fiscaal hulpmiddel zal ons inziens geen recht doen aan de mogelijkheden van een dergelijke databank. Als tot invoering van een pensioenregister wordt overgegaan, zal een brede visie als uitgangspunt moeten worden genomen. Het pensioenregister zou het pensioenbewustzijn in Nederland op een hoger niveau kunnen en moeten brengen. Heldere en makkelijk toegankelijke informatie - toegesneden op het individu - moet mensen mede stimuleren om inzicht te verkrijgen in hun persoonlijke pensioensituatie. Het pensioenregister kan een toegevoegde waarde hebben voor de vergroting van het pensioenbewustzijn onder deelnemers, als onderdeel van een grotere pensioenbewustzijn-campagne, vanuit meerdere invalshoeken.

Belangen

2. Bij het instellen van een pensioenregister komen uiteenlopende belangen van de drie grote spelers - de (pensioen)deelnemer, de pensioenuitvoerders en de overheid - om de hoek kijken. Het is noodzaak deze belangen op twee niveaus tegen elkaar af te zetten. Allereerst op horizontaal niveau, de belangen van de spelers ten opzichte van elkaar. Daarnaast op verticaal niveau, de belangen van iedere speler afzonderlijk in relatie tot het gewenste pensioenregister. Als gewichtig belang is te noemen het intentieverschil om een register op te zetten. Daar waar verzekeraars commerciële belangen hebben, is het voor pensioenfondsen meer een maatschappelijke verantwoordelijkheid. Wij zijn van mening dat de verschillende belangen geen belemmering hoeven te zijn als het gaat om instelling van een pensioenregister. Voorwaarde is wel dat in de opzet van een register de diverse belangen worden meegewogen. Deze belangen zullen altijd vanuit het oogpunt van de pensioendeelnemer bekeken dienen te worden. Het verdient aanbeveling dat de overheid hierin een faciliterende rol vervult.

Vernieuwend communicatienetwerk

3. In verschillende onderzoeken komt naar voren dat de pensioendeelnemer op basis van huidige informatieverstrekking van pensioenuitvoerders niet voldoende inzicht heeft in zijn persoonlijke pensioensituatie. Op het gebied van communicatie en transparantie bij pensioeninformatieverstrekking, is de breed gedeelde opvatting dat deze op dit moment beduidend onder de maat is. Het nut van een pensioenregister in relatie tot de huidige pensioenvoorlichting van pensioenuitvoerders is gelegen in de uniformiteit en optelbaarheid van informatie. Eén compleet overzicht op één centrale locatie moet de burger de gewenste behoefte aan helderheid en toegankelijkheid bieden. Het pensioenregister is een mogelijkheid om meer inzicht te verschaffen in de persoonlijke pensioeninformatie. Het register is te zien als een vernieuwend communicatienetwerk tussen pensioenuitvoerders en pensioendeelnemers.

Terugkoppeling aanbeveling Commissie Nationaal Pensioendebat

4. *“Een wettelijk gefundeerde databank waar, gekoppeld aan het sofi-nummer, de opgebouwde pensioenaanspraken en lijfrenten worden geregistreerd. De burger moet er rechtstreeks toegang tot krijgen.”*

“Een wettelijk gefundeerde databank...”

Bij het opzetten van een pensioenregister zal de overheid een faciliterende rol dienen te vervullen. Het zou naar onze mening de helderheid en transparantie van pensioeninformatieverstrekking ten goede komen, indien de overheid de voorwaarden zou scheppen waaronder de uitvoerders hun opgaven dienen te verstrekken en met welke aannames. Een wettelijk fundament is naar onze mening gewenst.

“...gekoppeld aan het sofi-nummer...”

Toegang tot het pensioenregister zal verkregen kunnen worden door invoer van persoonlijke gegevens in combinatie met bijvoorbeeld een persoonlijke inlogcode en/of sofi-nummer. Koppeling aan het sofi-nummer hoeft niet te betekenen dat het register beheert zou moeten worden door de Belastingdienst. Zorgvuldigheid in bescherming tot toegang van persoonlijke financiële gegevens is geboden. Het systeem moet voldoen aan de privacywetgeving en uiteraard goed beveiligd zijn tegen oneigenlijk gebruik.

“...de opgebouwde pensioenaanspraken en lijfrenten worden geregistreerd.”

Ons inziens dient het pensioenregister te voorzien in een behoefte aan persoonlijke informatie op pensioengebied, toegesneden op het individu. Door een integratie van rechten uit alle drie de pijlers, kan een zo compleet mogelijk pensioeninzicht bewerkstelligd worden. Deelnemers komen op toegankelijke wijze bij relevante pensioeninformatie, die op een overzichtelijke manier gepresenteerd wordt. Eén compleet overzicht op één centrale locatie heeft onze voorkeur.

“De burger moet er rechtstreeks toegang tot krijgen.”

Het pensioenregister zal toegankelijk moeten zijn via het internet. De deelnemer is de gebruiker van het pensioenregister. Het register moet toegesneden worden op de algemene wensen en behoeften van de (gewezen) deelnemer.

Inhoud van een pensioenregister

5. Het belang van voorlichting over pensioenen wordt door alle instanties onderschreven. Verschillende manieren zijn denkbaar om tot betere informatieverstrekking te komen. Het pensioenregister is een alternatief met een breed draagvlak. Over de exacte inhoud en vorm van een centrale databank bestaat nog geen overeenstemming. Wij zijn van mening dat bij opzet van een centraal pensioenregister gestreefd zou moeten worden naar een uitgebreid inzicht-register. De eerste stap hiertoe zou de opzet van een overzicht-register kunnen zijn. Hierbij zijn nog geen financiële gegevens gemoeid, wat de uitvoering een stuk eenvoudiger maakt. Wij zijn van mening dat de wetenschap waar iemand pensioen heeft opgebouwd een basisvereiste is voor de rechtszekerheid van pensioendeelnemers. Dit zou op een relatief korte termijn realiseerbaar kunnen zijn. Als het fundament - het overzicht-register - er ligt, kan het huis verder afgebouwd worden. Het zou een mooi en ideaal streven zijn de nok te bereiken voor de vergrijzing daadwerkelijk toeslaat.

Randvoorwaarden

6. Over de twee belangrijkste randvoorwaarden, te weten de financiering en het beheer van het pensioenregister, bestaat eveneens geen overeenstemming. Wij zijn van mening dat de financiering zal moeten geschieden op basis van solidariteit. De maatschappelijke relevantie van instelling van een pensioenregister voert de boventoon. Pensioenuitvoerders en overheid zullen samen de kosten moeten dragen. Het beheer van het register zal in handen moeten komen van een onafhankelijke derde partij, waarbij wij de Sociale Verzekeringsbank als voornaamste gesprekspartner zien. Dit mede door de al aanwezige gegevensinfrastructuur. Het traceren en koppelen van gegevens zou daarom efficiënt kunnen gebeuren.

Ongeclaimde rechten

7. De 'gelegaliseerde diefstal' van pensioenuitvoerders moet een halt toe worden geroepen. Goed gekeken zou moeten worden naar de hoogte van het bedrag aan nog ongeclaimde – maar al wel opeisbare – pensioenrechten en de daarop rustende latente inkomstenbelastingclaim.

Enquête 'Pensioen in zicht'

8. a) Een significant verschil is te constateren in de behoefte aan een beter inzicht in de persoonlijke pensioensituatie tussen verschillende leeftijdscategorieën. Het blijkt dat naarmate men ouder wordt, men minder behoefte heeft aan een *beter* inzicht in de persoonlijke pensioensituatie. Meest voor de hand liggende verklaring hiervoor is, dat naarmate men ouder wordt, men al meer bezig is met de toekomstige persoonlijke pensioensituatie. Ook zou het kunnen, dat pas op latere leeftijd een niveau van pensioenbewustzijn wordt bereikt, waarop men de pensioenopgave(n) van de pensioenuitvoerder(s) kan doorgronden. Hoewel de keuze voor een pensioenregister geen leeftijdsgerelateerde keuze lijkt te zijn, is de behoefte aan een beter inzicht dit wel.

8. b) Een opmerkelijke constatering is te vinden als de behoefte aan een beter inzicht in verband wordt gebracht met het geslacht. In vergelijking tot mannen geven vrouwen relatief gezien aan meer behoefte te hebben aan beter inzicht in hun persoonlijke pensioensituatie.

8. c) De keuze voor een bepaald alternatief om het inzicht in de persoonlijke pensioensituatie te verbeteren lijkt niet gerelateerd aan de leeftijd te zijn. Onafhankelijk van leeftijd en geslacht geeft een ruime meerderheid aan, te kiezen voor een centraal pensioenregister. Wanneer een centraal pensioenregister zou bestaan, geeft eveneens een ruime meerderheid aan hiervan gebruik te maken. Wij zijn van mening dat een pensioenregister genoeg draagvlak zal hebben om concreet tot instelling ervan over te gaan.

De jeugd heeft de toekomst!

9. De huidige generatie staat bekend om haar affiniteit met de - steeds meer opkomende - digitale media. Digitale media, als internet en e-mail, behoort bij deze groep tot de orde van de dag. Met name de jongere generatie maakt veelvuldig gebruik van deze 'nieuwe' vormen van communicatie. Het internet is vooral te kenmerken als een bron van digitale informatie. Deze informatievoorziening zal steeds meer de 'papier variant' vervangen. Zo is bijvoorbeeld de nationale telefoongids op het internet een effectieve vervanging van de 'ouderwetse' telefoongids. Wanneer de jongere generatie bereikt dient te worden om tot een verbetering van het inzicht in de persoonlijke pensioensituatie te komen, dan zou de weg van het internet een effectieve kunnen zijn. Het pensioenregister zal ons inziens

zeker draagvlak bij de jongere generatie vinden. Het is ook deze generatie voor wie een goed pensioeninzicht, met het oog op de aankomende vergrijzing en toenemende druk op de AOW, van groot belang is.

Literatuurlijst

Boeken

G.J.B. Dietvorst, 'De drie pijlers van toekomstvoorzieningen en belastingen. Een beschouwing over toekomstvoorzieningen in relatie met de inkomsten-, loon-, vermogensbelasting en het successierecht', Deventer: Kluwer 1994.

W.A. Vermeend e.a., Rapport van de Commissie Nationaal Pensioendebat 'Zorgen over Morgen', Den Haag: Verbond van Verzekeraars 2002.

C. Sikkels-Spienburg, 'Plan uw pensioen; Inzicht en keuzes', Den Haag: Consumentenbond 2003.

Artikelen

P. Zijdenbos, 'Aftrap voor Nationaal Pensioendebat', *Pensioen&Praktijk* 2003-3, p. 13-15.

A.W. Schep, 'Toekomstverwachtingen van oudedagsvoorzieningen', *Weekblad Fiscaal Recht* 2003/635.

'Deuk in imago overheid, afschaffing spaarloon en basisaftrek lijfrente', *Welwezen* 2002-oktober, p. 4-7.

'Voor een goed pensioen wat beter zijn best doen', *Welwezen* 2002-oktober, p. 8-11.

V. van der Boon, 'Centraal pensioenregister is nodig', *Het Financiële Dagblad* 19 november 2002.

V. van der Boon, 'Transparantie in kinderschoenen', *Het Financiële Dagblad* 10 januari 2003.

Parlementaire stukken

'Hervorming van het toezicht op de financiële marktsector', Kamerstuk 2002-2003, 28 122, nr. 13, Tweede Kamer der Staten-Generaal.

'Hervorming van het toezicht op de financiële marktsector', Kamerstuk 2002-2003, 28 122, nr. 15, Tweede Kamer der Staten-Generaal.

Memorie van toelichting (algemeen deel), Kamerstuk 1998-1999, 25 727, nr.3, Tweede Kamer der Staten-Generaal.

Aanhangsel Handelingen II 2002/2003, nr. 723 (Kamervragen).

Overig

'Consumentenbond wil centraal pensioenregister', WWW
<http://www.consumentenbond.nl/acties/114777/?ticket=nietlid&view=inhoudsopgave_links>, publicatie 1 november 2002.

'Consument wil betere Pensioeninformatie', WWW
<http://www.consumentenbond.nl/acties/114777/?ticket=nietlid&view=inhoudsopgave_links>, publicatie 12 november 2002.

'Pensioen, dichter bij dan u denkt!', WWW
<http://www.consumentenbond.nl/acties/114777/?ticket=nietlid&view=inhoudsopgave_links>, publicatie 1 december 2002.

'Pensioeninformatie moet helderder', WWW
<http://www.consumentenbond.nl/acties/114777/?ticket=nietlid&view=inhoudsopgave_links>, publicatie 30 januari 2003.

'Verzekeraars willen ook pensioenregister', WWW
<http://www.consumentenbond.nl/acties/114777/?ticket=nietlid&view=inhoudsopgave_links>, publicatie 14 maart 2003.

Brochure 'Pensioen duidelijkheid over later', WWW
<http://www.consumentenbond.nl/acties/114777/?ticket=nietlid&view=inhoudsopgave_links>, publicatie 1 november 2002.

Bondig Dossier 'Nederland wordt oud', WWW
<<http://www.verbondvanverzekeraars.nl/smartsite.dws?id=43&mainpage=6>>, publicatie januari 2003.

'Uitwerking standpunten Verbond van Verzekeraars rondom oudedagsvoorzieningen', WWW
<<http://www.verbondvanverzekeraars.nl/smartsite.dws?id=43&mainpage=6>>, geraadpleegd mei 2003.

'Standpunt inzake Centraal Pensioenregister van Vereniging van Bedrijfstakpensioenfondsen', WWW
<http://www.vvb.nl/standpunten/standpunten_detail.asp?br_autonummer=646>, publicatie 23 mei 2003.

'Toespraak staatssecretaris Rutte van Sociale Zaken en Werkgelegenheid bij de inontvangstneming van de Pensioenbrochure van de Consumentenbond', WWW
<http://home.szw.nl/actueel/dsp_persbericht.cfm?jaar=2002&link_id=15696>, publicatie 1 november 2002.

Bijlage 1 Het referentiekader

In het kader van dit onderzoek hebben wij gepoogd om met zoveel mogelijk belanghebbenden en betrokken partijen te spreken. Hieronder zullen wij kort aangeven met wie wij gesproken hebben.

De politieke partijen:

CDA

Dhr. Dr. A. Mosterd (Aart)

Lid van Tweede Kamer der Staten-Generaal voor het CDA en tevens ook lid van de vaste kamercommissies:

- OCW,
- BiZa,
- LNV
- SZW
- VWS

Fractie-woordvoederschappen (alleen 1^e woordvoederschappen):

- Ouderenbeleid
- Voortgezet onderwijs
- Beroepsonderwijs
- Agrarisch onderwijs
- Algemene Bijstandswet

VVD

Mevr. Mr. B.M. de Vries (Bibi)

Lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal voor de VVD sinds mei 1994, momenteel vice-fractievoorzitter tevens lid van de volgende Vaste Tweede Kamercommissies:

- Sociale Zaken en Werkgelegenheid
- Financiën
- Rijksuitgaven, voorzitter
- Parlementaire Enquêtecommissie Screbrenica (ondervoorzitter)

D'66

Mevr. Drs. F.ch. Giskes (Francine)

Lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal voor D'66 sinds 17 mei 1994. Mevrouw Giskes bekleedde diverse functies op het terrein van (ruimtelijke) planning en onderzoek, laatstelijk als hoofd van het Bureau Onderzoek van de gemeente Haarlem. In de Kamer houdt zij zich onder meer bezig met financiën, verkeer en

waterstaat, economische zaken, energie, belastingen en rijksuitgaven. Zij is ondervoorzitter van de commissie voor de Rijksuitgaven en tevens vice-fractievoorzitter. Tevens is zij lid van de vaste kamer commissies van:

- Economische Zaken
- Financiën
- Verkeer en Waterstaat
- Rijksuitgaven

PvdA

Dhr. Ir. G.C.F.M. Depla (Staf)

Lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal voor de Partij van de Arbeid van 4 oktober 2000 tot 22 mei 2002 en sedert 30 januari 2003. Tevens lid van de:

- vaste commissie voor Verkeer en Waterstaat
- vaste commissie voor Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu
- commissie voor de werkwijze van de Tweede Kamer
- vaste commissie voor Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (plv)
- vaste commissie voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid (plv)

Woordvoering: bureaucratie, wonen (oude wijken en stadsvernieuwing), AOW en pensioenen.

Andere betrokken partijen:

VNO-NCW

Dhr. Drs. G. Verheij (Gerard)

Gerard Verheij werd in 1982 benoemd tot secretaris sociale zekerheid en pensioenbeleid van het Nederlands Christelijk Werkgeversverbond (NCW). Sinds de fusie van VNO en NCW houdt hij zich vooral bezig met pensioenbeleid. Vanuit zijn huidige functie (secretaris pensioenbeleid bij de vereniging VNO-NCW) is hij o.a.:

- Werkgeversvoorzitter van de Commissie Pensioenen van de Stichting van de Arbeid;
- Lid van de SER-commissie Pensioenen;
- Werkgeversvoorzitter van het bestuur van de Stichting Financiering Voortzetting Pensioenopbouw (FVP);
- Lid van de Pensioenraad van de Pensioen- en Verzekeringskamer.

Vanuit de hoofd- en nevenfunctie(s) bestaat er voorts veel (informeel) contact met ambtenaren, parlementsleden, SZW-bewindslieden, de vakbeweging en andere actoren in het pensioenveld. Ook publiceert Gerard Verheij regelmatig in de pensioen-vaktijdschriften.

CNV

Dhr. E. Slootweg (Evert Jan)

Evert Jan Slootweg heeft na het afronden van zijn studie algemene economie aan de Vrije Universiteit, waar hij is afgestudeerd op invoering marktelementen in de gezondheidszorg, als beleidsmedewerker van Europarlementariër Bartho Pronk (CDA) meegewerkt aan het sociaal en budgettair beleid. Hierna is hij een tijdje werkzaam geweest als beleidsmedewerker bij de Christelijke Centrale van Overheids- en Onderwijspersoneel (pensioenspecialist). Momenteel is hij werkzaam als beleidsadviseur bij het CNV op het gebied van inkomens- en macro-economisch beleid.

ABP

Mevr. Mr. J. C. J. Pluymaekers (Marjo)

Marjo Pluymaekers, directeur Business development en Marktcommunicatie bij Stichting Pensioenfonds ABP. Inmiddels 28 jaar werkzaam bij ABP, waarvan vele jaren in een aantal beleids- en ondersteunende functies. Afgestudeerd in staats- en bestuursrecht. Vanaf 1987 tot en met 1999 secretaris van Bestuur en Directieraad van ABP en als directeur Concernzaken direct betrokken bij de ontwikkeling en realisering van missie, doelstellingen en strategie van het per 1 januari 1996 geprivatiseerde ABP. Vanaf begin 2000 als lid van de directie van de 'front-office' van ABP samen met collega's en medewerkers heel direct bezig met de omslag van een back-office naar een front-office georiënteerde organisatie, resp. een door de klanten (werkgevers, werknemers en gepensioneerden binnen Overheid en Onderwijs) 'gedreven' organisatie, werkwijze en communicatie. Direct verantwoordelijk voor de marktcommunicatie en interne communicatie.

Verbond van Verzekeraars

Dhr. Drs. W. Minderhoud (Walter)

Walter Minderhoud is werkzaam bij het Verbond van Verzekeraars, als beleidsmedewerker op de afdeling Levensverzekering, met als voornaamste aandachtsgebied de fiscale behandeling van levensverzekeringsproducten. In dit kader is hij nauw betrokken bij het haalbaarheidsonderzoek naar een centraal pensioenregister dat momenteel in opdracht van het Verbond wordt uitgevoerd. Hij is sinds september 2000 werkzaam bij het Verbond van Verzekeraars en studeerde daarvoor (1996 - 2000) Juridische Bestuurswetenschappen aan de Katholieke Universiteit Brabant.

Vereniging van Bedrijfstakpensioenfondsen

Dhr. P.J.C. Borgdorff (Peter)

Peter Borgdorff heeft zijn loopbaan grotendeels doorgebracht in de wereld van de sociale partners. Hij was secretaris van de Bond van Christelijke Ondernemers in het Bakkersbedrijf en vanuit die functie tevens secretaris van het werkgeversoverleg. Vervolgens werkte hij zes jaar bij paritaire organisaties, die waren belast met innovatie, kwaliteitszorg, scholing en collectieve promotie. Vervolgens ging hij over naar de vakbeweging, waar hij de fusie tussen VHP en De Unie begeleidde. In augustus 2002 trad Borgdorff aan als directeur van de Vereniging van Bedrijfstakpensioenfondsen. Namens de 83 leden behartigt de VB de pensioenbelangen van circa 4 miljoen deelnemers in bedrijfstakpensioenregelingen, 1,5 miljoen gepensioneerden en 4,8 miljoen slapers. De leden van de VB vertegenwoordigen samen meer dan 75% van het aantal deelnemers in collectieve pensioenregelingen. Het gezamenlijk belegd vermogen van de ledenfondsen bedraagt circa 275 miljard euro.

Interpolis NV

Dhr. Dr. R.Th. Wijmenga (Roel)

Roel Wijmenga heeft economie gestudeerd aan de Erasmus Universiteit Rotterdam. Na het behalen van zijn doctoraal Mathematische Besliskunde (Cum Laude), is hij gepromoveerd tot doctor in de economische wetenschappen. (Titel dissertatie: Beleggingsadviezen en buitengewoon rendement) Hij was tijdelijk als universitair docent binnen de vakgroep Financiering en Belegging aan de EUR verbonden. Vervolgens is hij terecht gekomen bij AMEV Nederland waar hij verschillende functies heeft bekleed en uiteindelijk tot directeur van de sector Leven individueel. Momenteel is hij lid van de hoofddirectie bij Interpolis NV. Verschillende publicaties zijn van zijn hand verschenen, waarvan meest recentelijk het in 2002 uitgebrachte rapport 'Zorgen over morgen', een uitgave van de Commissie Nationaal Pensioendebat, bestaande uit Prof. dr. W.A. Vermeend (oud-minister SZW), drs. H.T. van der Kolk (FNV), dr. A.H.G. Rinnooy Kan (ING), prof. dr. L.G.M. Stevens (Erasmus Universiteit Rotterdam), drs. G. Verheij (VNO-NCW) alsmede de heer dr. R. Th. Wijmenga.

Fiscaal Instituut Tilburg

Dhr. Mr. L.P. van den Bosch (Laurens Pieter)

Laurens Pieter van den Bosch heeft fiscaal recht gestudeerd aan de Universiteit van Tilburg met als specialisatie sociaalzekerheidsrecht en pensioenrecht. Hij is werkzaam als senior pensioenconsultant bij Interpolis NV. Tot zijn aantreden bij de Universiteit van Tilburg was hij verbonden aan de Universiteit Nyenrode. Daarvoor was hij werkzaam bij de Belastingdienst en het Ministerie van Financiën. In die periode was hij nauw betrokken bij de totstandkoming van beleid en regelgeving (o.a. directiepensioenlichamen, flexibilisering, kapitaalverzekeringen met de eigen B.V.).

Van zijn hand zijn diverse publicaties op het gebied van pensioenen verschenen in diverse pensioenvakbladen, o.a. Pensioen & Praktijk, het Pensioenmagazine en het Weekblad voor Fiscaal Recht. Tevens is hij auteur van o.a. het boek 'Fiscale kijk op pensioenregelingen' en 'Oudedagsvoorzieningen en de winstbepaling' (beide Kluwer).

Consumentenbond

Dhr. R. Goedhart (Rob)

Sinds april 2000 is Rob Goedhart werkzaam bij de Consumentenbond. Aanvankelijk op de afdeling onderzoek (kennisgroep financiële zaken) en sinds 1 januari 2002 als beleidsmedewerker met als aandachtsgebied: persoonlijke financiën in het algemeen en pensioen en levensverzekeringen in het bijzonder. Rob Goedhart zette in 1979 zijn eerste schreden in het assurantievak. Aanvankelijk hield hij zich bezig met schadeverzekeringen. Later is zijn aandachtsgebied verlegd naar levensverzekeringen en pensioen. Zijn werkgevers waren: Hudig-Langeveldt, Meeus Assurantiën, Brons-Van Lennep en het Pensioencentrum voor Academici. In september 1991 startte hij zelfstandig een praktijk als pensioenconsulent, wat met name voor de particuliere klanten werd uitgebreid tot persoonlijk financieel advies. Daarbij bemiddelde hij niet in verzekerings- en/of bankproducten. Naast de adviezen werd hij voor diverse instituten docent op zijn vakgebied in het volwassenen beroepsonderwijs, maar ook regulier Hoger Beroepsonderwijs (Amsterdamse Academie). In EU-verband heeft hij een week gedoceerd aan de universiteit van Kiev (Oekraïne). Verder zijn er diverse publicaties uit zijn tekstverwerker gevloeid (artikelen in o.a. Money, NRC Handelsblad en Het Financiële Dagblad, maar ook zijn - op consumenten gerichte - boek 'Uw Pensioen'). Rob Goedhart is enkele jaren bestuurslid geweest van de Vereniging voor Pensioenrecht. Bij zijn huidige werkgever is hij namens de werknemers bestuurslid van de Stichting Pensioenfonds Consumentenbond.

Atem BV

Dhr. A. te Meij (Anton)

Anton te Meij is na het afronden van zijn universitaire opleiding - in de richting Civielrecht en Staatsrecht, Belastingrecht en Erfrecht - terechtgekomen in de vliegtuigbranche. Daarnaast heeft hij een programmeuropleiding gevolgd en heeft daarmee ook diverse programma's ontwikkeld voor diverse instellingen. Tegenwoordig houdt hij zich vooral bezig met het vinden van verloren geld voor het RTL4 programma 'Gevonden Geld', waar hij in de redactie zit. Daarnaast is hij een solide speler in de achterban van het CDA met betrekking tot pensioenvraagstukken.

Pensioen & Verzekeringskamer (PVK)

Dhr. D.E. Witteveen (Dirk)

Dirk Witteveen is sinds 1 januari 2001 Bestuursvoorzitter van de Pensioen- & Verzekeringskamer en sinds 1 maart 2002 tevens directeur van de Nederlandsche Bank NV. Voorheen was hij directeur-generaal voor Fiscale Zaken bij het ministerie van Financiën, een functie die hij vanaf 1991 bekleedde. Witteveen studeerde in 1974 af aan de Rijksuniversiteit Leiden als fiscaal jurist. Hij behaalde in 1968 zijn HBS-B diploma. Hij heeft een aantal publicaties op zijn naam staan, onder andere over vermogensbelasting.

Bijlage 2 Historieschets Fiscaal Lijfrenteregime

Lijfrenten 1964 - 1992

Voor 1992 was er slechts één beperking in de lijfrentepremieaftrek, namelijk het getalsmatige maximum. Er was een aftrek mogelijk, variërend tussen de 5.000 en 17.000 gulden⁶⁰. Het systeem kende geen strakke vormgeving. Zo hoefde geen relatie met een pensioentekort aangetoond te worden om een aftrek te claimen. De aftrek was dus geheel *toetsvrij*. De uitkering was belast voor zover de premie voor aftrek *in aanmerking kwam*. Kortom, een zeer ruim(hartig) regime, waarbij echter wel oplettendheid van de belastingplichtige geboden was. Het vergeten van het claimen van een premieaftrek kon namelijk leiden tot belaste uitkeringen.

Lijfrenten en de Brede Herwaardering 1987 – 1992

In de aanloopfase naar een nieuw, meer gedetailleerd en evenwichtiger systeem, is het voorstel geopperd om te komen tot een zogenaamd *natuurlijk maximum* bij de premieaftrek. Dit zou betekenen dat iedere belastingplichtige jaarlijks zijn eigen belangenafweging kan maken - in samenhang met zijn behoefte en uitgavenpatroon - in het al dan niet gebruik maken van premieaftrek en de mate waarin. Dit voorstel heeft het in de Kamer niet in deze vorm gered, vanwege de vrees voor een claimverlies aan het buitenland. Ook budgettair is er een tegenargument te bespeuren. Een aftrek kost een overheid op dat moment geld, waarvan de omvang erg onzeker is. Daartegenover staat echter een zekere belastingopbrengst bij uitkering in de toekomst. Het effect van de omkeerregel, zoals we die in Nederland kennen, moet niet onderschat worden.

Om dit effect te gaan bekijken, moet allereerst helder zijn wat de omkeerregel nu precies inhoudt en wat het voordeel hiervan is. Op premies die betaald worden ter zake van een pensioenregeling of lijfrenteverzekerings, is in Nederland onder bepaalde voorwaarden de zogenaamde 'omkeerregel' van toepassing. Dit betekent dat de premies in mindering komen op het belastbare inkomen, terwijl de uitkeringen te zijner tijd worden belast. Voorwaarde voor toepassing van de omkeerregel is dat het pensioen of de lijfrente ondergebracht wordt bij een bij wet toegestane verzekeraar.⁶¹ Het voordeel van de omkeerregel is gelegen in het feit dat belastingaftrek genoten wordt tegen een hoger tarief dan de uitkeringen te zijner tijd worden belast. Eén van de redenen hiervoor is dat men vanaf het 65ste levensjaar geen premies volksverzekeringen meer verschuldigd is.

Twee geldstromen zijn te onderscheiden, te weten een geldstroom van de af te trekken pensioen- en lijfrentepremie (belastingbesparend karakter voor belastingplichtige) en de geldstroom van de verschuldigde belastingen op pensioen- en lijfrenteuutkeringen (belastend karakter voor belastingplichtige). Door het verlenen

---

⁶⁰ Omwille van historischebesef wordt niet omgerekend naar euro's.

⁶¹ Artikel 3.126 Wet IB 2001.

van de aftrek wordt er als het ware een spaarpot gecreëerd van nog te ontvangen belastinggeld op tweede en derde pijlerrechten. Wanneer die aftrek deels wordt geschraapt wordt de spaarpot minder gevuld. Tegelijkertijd leiden meer opgebouwde rechten tot belaste uitkeringen en zullen op die manier uit deze spaarpot verdwijnen. Er is hier sprake van een dubbel afnemend effect.

Een ongelimiteerde aftrek is als zeer risicovol te beschouwen en waarschijnlijk politiek nooit haalbaar. Jammer, want in principe is het een mooi idee, dat uitvoerbaar is als het systeem aan de achterkant goed dichtgetimmerd wordt. Huidig hoogleraar Fiscale en civielrechtelijke aspecten van Toekomstvoorzieningen aan de Universiteit van Tilburg Gerry Dietvorst stelde als alternatief een *beperkt natuurlijk maximum* voor, met een aftreklimiet van bijvoorbeeld 30.000 gulden per jaar.

Lijfrenten 1992 - 2001

De parlementaire behandelingen van de diverse voorstellen tot verandering van het systeem hebben uiteindelijk geleid tot de invoering van een tranchesysteem⁶² in 1992. Dit systeem vormt de basis voor ons huidige lijfrenteregime. De eerste tranche was een *toetsvrije* en *overdraagbare* van ruim 6.000 gulden. Toetsvrij impliceert hier dat het niet noodzakelijk is om een pensioentekort aan te tonen voor een premieaftrek. De tweede tranche hield een aftrekmogelijkheid in van 25% van het persoonlijk inkomen, rekening houdend met overige voorzieningen. Deze overige voorzieningen bestaan uit het reeds opgebouwde deel in de tweede pijler, het arbeidspensioen. De derde tranche bevat een extra aftrekmogelijkheid voor diegene voor wie "...het aannemelijk is dat hij een niet te verwaarlozen tekort heeft aan opgebouwde oudedagsvoorzieningen of nabestaandenvoorzieningen ten behoeve van zijn echtgenoot...". Het tekort over het verleden kan op deze manier aangevuld worden. De vierde en vijfde tranche zijn uitsluitend voor ondernemers toegankelijk. Zij bieden de mogelijkheid tot omzetting van de oudedagsreserve (FOR), respectievelijk tot omzetting van de stakingswinst. In de literatuur is deze opzet ook wel getypeerd als een drietrapsraket: een ongetoetste aftrek (eerste tranche), een jaartoets (tweede tranche) en een tekortentoets (derde tranche). De voorwaarden waaronder van deze tranches gebruik kon worden gemaakt, namen toe naarmate een tranche hoger genummerd was. Door de vrij ruime eerste tranche was er sprake van een redelijk evenwichtig systeem.

Lijfrenten 1999 - 2001

Dit tranchesysteem stond binnen de Belastingherziening 2001 model voor ons huidige ruimtesysteem. Uitgangspunt voor de voorgestelde herziening van het lijfrenteregime was het ontwerpen van een systeem dat – binnen het in het regeerakkoord gegeven budgettaire kader – voldoende mogelijkheden biedt voor de opbouw van een adequate oudedagsvoorziening. Bij de vaststelling van hetgeen als een volwaardig pensioen kan worden beschouwd zijn in beginsel de

---

⁶² Artikel 45a Wet IB'64.

maatschappelijke opvattingen hieromtrent maatgevend. De normen van de Wet fiscale behandeling van pensioenen vormden in deze tijd de meest recente weergave van de maatschappelijke opvattingen in deze. Echter, het overnemen van deze ruime normen – zoals voorgesteld in het SER-advies⁶³ – was vanuit budgettair oogpunt niet haalbaar.⁶⁴ Zo heeft de SER in dit advies een toetsvrije ruimte voorgesteld van 3.982 gulden (€ 1.807). Dit is de som van de maximumbedragen voor de bedrijfsspaarregelingen in 1999.

Bij de totstandkoming van het Belastingplan 2001 - dat toen overigens nog Belastingplan 21e eeuw heette - hebben ook de verzekeraars ervoor gepleit om een (ruime) basisaftrek lijfrente te introduceren. De reden daarvoor was tweeledig. Allereerst zijn er een hele hoop pensioentekorten die met de huidige fiscale regels niet opgelost kunnen worden. Voorbeelden van fiscaal niet erkende pensioengaten⁶⁵ zijn herintreding, een echtscheiding, een wisseling van baan of door een AOW-hiaat. Daarnaast is er een grote groep mensen die waarschijnlijk wel een pensioentekort heeft, maar dit tekort is relatief niet zo groot, te ingewikkeld of gewoonweg te kostbaar om uit te rekenen. Met een basisaftrek kan dus voorkomen worden dat in deze gevallen een berekening van een pensioentekort moest worden gemaakt.

Het voorstel om tot een basisaftrek lijfrente te komen, stuit echter overwegend op een - legitiem, doch erg kortzichtig - budgettair bezwaar van de overheid. Als er een tekort is, moet men er uiteraard iets mee kunnen doen, maar daar waar er geen sprake van een tekort is, mag dit niet misbruikt worden.

Dit 'misbruik' zou dan bestaan uit een groep mensen die gebruik gaat maken van de basisaftrek, zonder dat zij aan het eind van de rit, dus op het moment van pensionering, werkelijk een tekort hebben. Dit probleem is natuurlijk inherent aan het loslaten van het 'reële stelsel van aftrek'. Er zou een aftrekplafond ingebouwd moeten worden, dat budgettair haalbaar is, maar dat wel de eerder genoemde imperfecties in het fiscale lijfrenteregime (grotendeels) repareert.

Lijfrenten 2001 – 2003

Al met al hebben de diverse aanbevelingen en adviezen geleid tot een ruimtesysteem met evenveel ruimtes als er tranches waren. De regeling die er was bij de Brede Herwaardering, is in feite grotendeels overgenomen.

De artikelen van afdeling 3.7 van de Wet Inkomstenbelasting 2001 zijn wel strakker en gedetailleerder vormgegeven. Met het nieuwe boxensysteem worden gekwalificeerde lijfrenten via Box 1 afgehandeld. Er vindt een premieaftrek als inkomensvoorziening plaats en de uitkering is belast in Box 1 *indien en voor zover* de premie is afgetrokken. Voor zover de premie niet is afgetrokken verloopt de

---

⁶³ SER, 1999: Advies Fiscale Oudedagsparaplu.

⁶⁴ Memorie van Toelichting (algemeen deel), Tweede Kamer, vergaderjaar 1998-1999, 26 727, nr. 3.

⁶⁵ Caseboek 'Pensioengaten', Verbond van Verzekeraars. Bron: www.verbondvanverzekeraars.nl.

afhandeling via Box 3. Een eerlijker systeem in vergelijking met de periode 1964 – 1992, maar uitvoeringstechnisch ingewikkelder en minder overzichtelijk. De zo bejubelde basisaftrek lijfrente, ofwel de basisruimte, is fors verlaagd en de complexe tekortenregeling is vervangen door een beperkte variant, namelijk de reserveringsruimte.

In het Strategisch Akkoord uit juli 2002 werd voorgesteld om de basisruimte voor aftrek van lijfrenten af te schaffen. De Tweede Kamer heeft in november 2002 in het kader van het Belastingplan 2003 hiermee ingestemd. De ongetoetste basisaftrek is met ingang van 1 januari 2003 afgeschaft. Voor de leek is de jaarruimte onvoldoende toegankelijk. Het betreft een jaartoets waarbij alleen wordt gekeken naar de omstandigheden van het desbetreffende kalenderjaar. Doordat er steeds wordt uitgegaan van het actuele inkomen, wordt er geen rekening gehouden met het loopbaanverloop. Artikel 3.127 lid 1 Wet IB 2001 verblijdt de belastingplichtige met een formule, geformuleerd in een heuse woordenfontein der Nederlandse taal. De reserveringsruimte schiet tekort om pensioentekorten uit het verleden in te lopen. Deze geeft namelijk geen extra ruimte, maar creëert slechts de mogelijkheid om de jaarruimte die in enig jaar niet (volledig) is benut – mits niet langer dan zeven jaar geleden – alsnog te benutten.

Bijlage 3 Enquête ‘Pensioen in zicht’

Enquête **PENSIOEN IN ZICHT**

Deze enquête zal ongeveer vijf minuten in beslag nemen en zal gebruikt worden voor het onderzoek van de Universiteit van Tilburg naar de pensioenbewustheid en het inzicht dat deelnemers aan pensioenregelingen hebben in hun eigen pensioensituatie.

.....

Geslacht

- Man
- Vrouw

Leeftijdscategorie

- 25-34
  - 35-44
  - 45-54
  - 55-64
- .....

1. Neemt u deel, of heeft u in het verleden deelgenomen aan een (werknemers-) pensioenregeling?

- Ja
- Nee (ga naar vraag 8)
- Weet niet (ga naar vraag 8)

2. Heeft u bij meer dan één pensioenuitvoerder (denk aan pensioenfondsen en verzekeraars) rechten opgebouwd?

- Ja
- Nee
- Weet niet

3. Weet u bij welke pensioenuitvoerder(s) u rechten heeft opgebouwd?

- Ja
- Nee

- 4. Is de informatie die u ontvangt van uw pensioenuitvoerder(s) helder? Met andere woorden: geeft het overzicht u heldere informatie over uw toekomstig pensioeninkomen?**
- Ja
  - Nee
- 5. Weet u hoeveel ouderdomspensioen u tot nu toe hebt opgebouwd?**
- Ja
  - Nee
- 6. Weet u welk bedrag u krijgt uitgekeerd op de pensioeningangsdatum, ervan uitgaande dat u uw huidige dienstbetrekking voortzet?**
- Ja
  - Nee
- 7. Heeft u behoefte aan een beter inzicht in uw persoonlijke pensioensituatie?**
- Ja
  - Nee
- 8. Staat u wel eens stil bij uw toekomstig pensioeninkomen en dat van uw nabestaanden?**
- Regelmatig
  - Soms
  - Nooit
- 9. Bent u voornemens om voor uw 65e te stoppen met werken en heeft u daarvoor reeds financiële maatregelen genomen?**
- Ja, heb echter nog geen financiële maatregelen genomen.
  - Ja, heb reeds financiële maatregelen genomen.
  - Nee

10. Welk van de onderstaande alternatieven om het inzicht in uw pensioensituatie te verbeteren spreekt u het meest aan?

- Verbetering van de pensioenopgave.
  1. *Ieder jaar ontvangt u een pensioenopgave van uw pensioenuitvoerder(s), de informatie die hierop staat zou duidelijker moeten worden en in begrijpbare taal opgeschreven dienen te worden.*

- Een centraal pensioenregister.
  2. *Hierbij denken wij aan een centrale databank waarin alle rechten uit al uw verschillende dienstbetrekkingen geregistreerd staan, zowel de hoogte van de rechten tot op dat moment als de hoogte van de rechten op moment van uitkering. Ook zou(den) de desbetreffende pensioenuitvoerder(s) hierin vermeld dienen te worden. Deze databank zou dan toegankelijk moeten zijn via internet met behulp van een persoonlijke inlogcode.*

11. Wanneer er een dergelijke centrale databank zou zijn, als genoemd onder het tweede alternatief, zou u daar dan gebruik van maken?

- Ja
- Nee
- Weet niet

Bijlage 4 Is de Informatie van uw pensioenuitvoerder helder?

Frequencies

Statistics

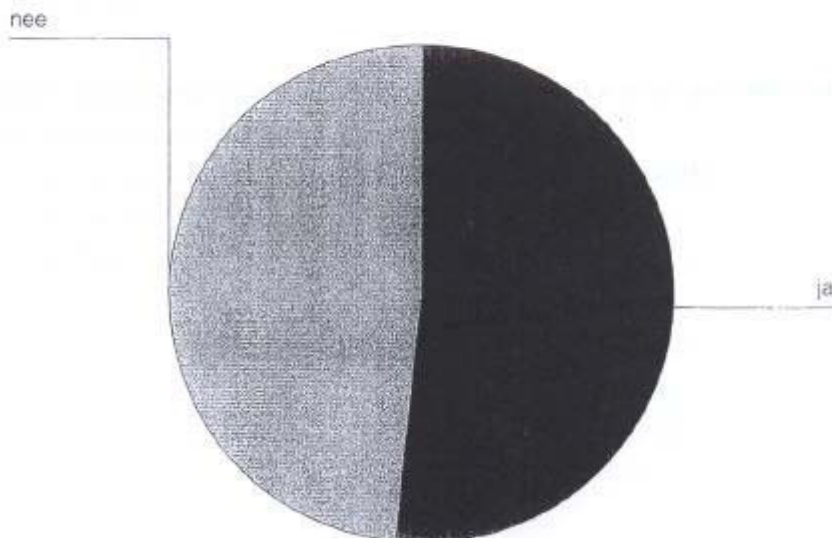
Is de informatie die u ontvangt van uw pensioenuitvoerder(s) helder?

N	Valid	174
	Missing	8

Is de informatie die u ontvangt van uw pensioenuitvoerder(s) helder?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ja	90	49.5	51.7	51.7
	nee	84	46.2	48.3	100.0
	Total	174	95.6	100.0	
Missing	missing value	8	4.4		
Total		182	100.0		

Is de informatie van uw pensioenuitvoerder helder?

Bijlage 5 Behoeftte aan een beter inzicht vs. Leeftijd.

Crosstabs

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Wat is uw leeftijd? * Heeft u behoefte aan een beter inzicht in uw persoonlijke pensioensituatie?	173	95.1%	9	4.9%	182	100.0%

Wat is uw leeftijd? * Heeft u behoefte aan een beter inzicht in uw persoonlijke pensioensituatie? Crosstabulation

			Heeft u behoefte aan een beter inzicht in uw persoonlijke pensioensituatie?		Total
			ja	nee	
Wat is uw leeftijd?	25-34	Count	38	15	53
		% within Wat is uw leeftijd?	71.7%	28.3%	100.0%
	35-44	Count	34	26	60
		% within Wat is uw leeftijd?	56.7%	43.3%	100.0%
	45-54	Count	20	24	44
		% within Wat is uw leeftijd?	45.5%	54.5%	100.0%
	55-64	Count	5	11	16
		% within Wat is uw leeftijd?	31.3%	68.8%	100.0%
Total		Count	97	76	173
		% within Wat is uw leeftijd?	56.1%	43.9%	100.0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	11.278 ^a	3	.010
Likelihood Ratio	11.505	3	.009
Linear-by-Linear Association	11.159	1	.001
N of Valid Cases	173		

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 7.03.

Pensioenregister in zicht?
De haalbaarheid van een pensioenregister.

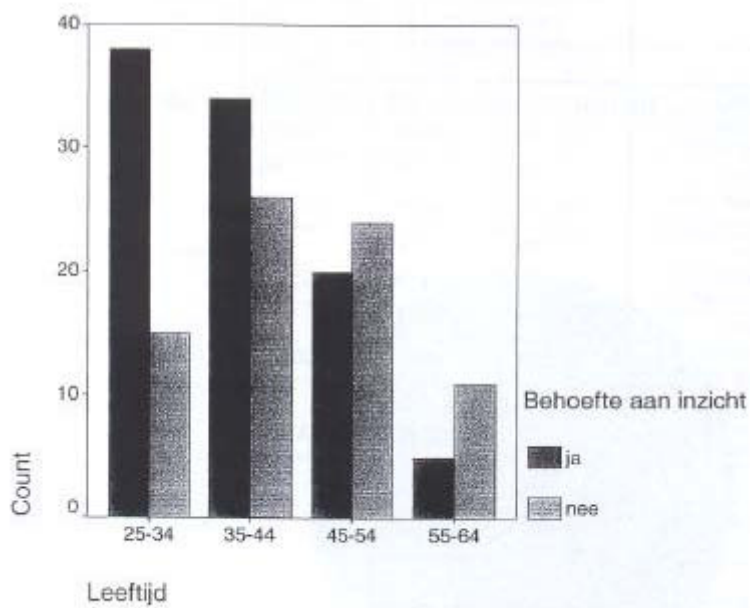
Symmetric Measures

		Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Nominal by Nominal	Phi	.255			.010
	Cramer's V	.255			.010
Interval by Interval	Pearson's R	.255	.072	3.444	.001 ^c
Ordinal by Ordinal	Spearman Correlation	.253	.072	3.421	.001 ^c
N of Valid Cases		173			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

c. Based on normal approximation.

Bijlage 6 Welk alternatief spreekt het meeste aan?

Crosstabs

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Wat is uw leeftijd? * Welk van de onderstaanden alternatieven om het inzicht in uw pensioensituatie te verbeteren spreekt u het meest aan?	178	97.8%	4	2.2%	182	100.0%

Wat is uw leeftijd? * Welk van de onderstaanden alternatieven om het inzicht in uw pensioensituatie te verbeteren spreekt u het meest aan? Crosstabulation

			Welk van de onderstaanden alternatieven om het inzicht in uw pensioensituatie te verbeteren spreekt u het meest aan?		Total
			verbetering van pensioengave	centraal pensioenregister	
Wat is uw leeftijd?	25-34	Count	18	38	56
		% within Wat is uw leeftijd?	32.1%	67.9%	100.0%
	35-44	Count	28	34	62
		% within Wat is uw leeftijd?	45.2%	54.8%	100.0%
	45-54	Count	20	24	44
		% within Wat is uw leeftijd?	45.5%	54.5%	100.0%
	55-64	Count	4	12	16
		% within Wat is uw leeftijd?	25.0%	75.0%	100.0%
Total		Count	70	108	178
		% within Wat is uw leeftijd?	39.3%	60.7%	100.0%

Pensioenregister in zicht?
De haalbaarheid van een pensioenregister.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	4.165 ^a	3	.244
Likelihood Ratio	4.260	3	.235
Linear-by-Linear Association	.117	1	.732
N of Valid Cases	178		

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 6.29.

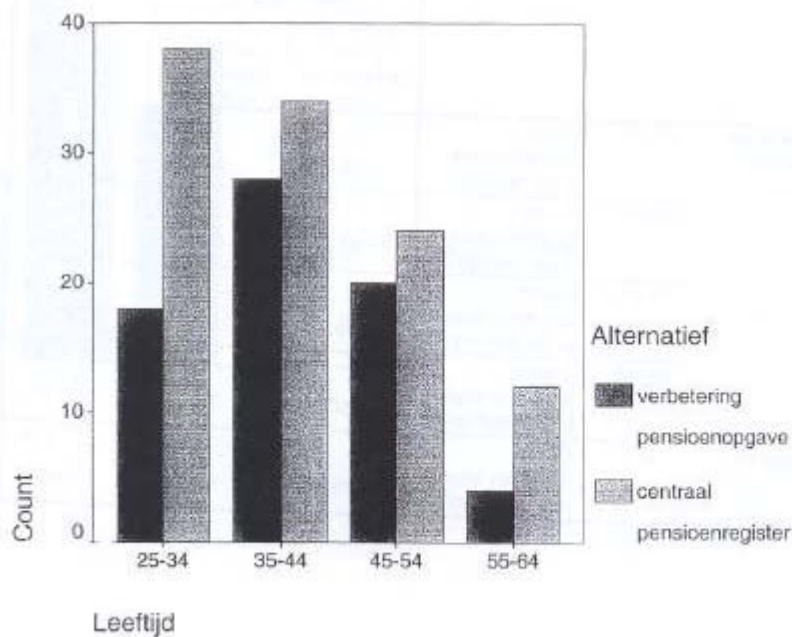
Symmetric Measures

		Value	Asymp. Std. Error ^a	Approx. T ^b	Approx. Sig.
Nominal by Nominal	Phi	.153			.244
	Cramer's V	.153			.244
Interval by Interval	Pearson's R	-.026	.073	-.342	.733 ^c
Ordinal by Ordinal	Spearman Correlation	-.045	.073	-.592	.555 ^c
N of Valid Cases		178			

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

c. Based on normal approximation.

Bijlage 7 Behoeftte aan een beter inzicht vs. Geslacht.

Univariate Analysis of Variance

Between-Subjects Factors

		Value Label	N
Wat is uw geslacht?	1	Man	107
	2	Vrouw	66

Descriptive Statistics

Dependent Variable: Heeft u behoefte aan een beter inzicht in uw persoonlijke pensioensituatie?

Wat is uw geslacht?	Mean	Std. Deviation	N
Man	1.50	.502	107
Vrouw	1.35	.480	66
Total	1.44	.498	173

Levene's Test of Equality of Error Variances^a

Dependent Variable: Heeft u behoefte aan een beter inzicht in uw persoonlijke pensioensituatie?

F	df1	df2	Sig.
10.656	1	171	.001

Tests the null hypothesis that the error variance of the dependent variable is equal across groups.

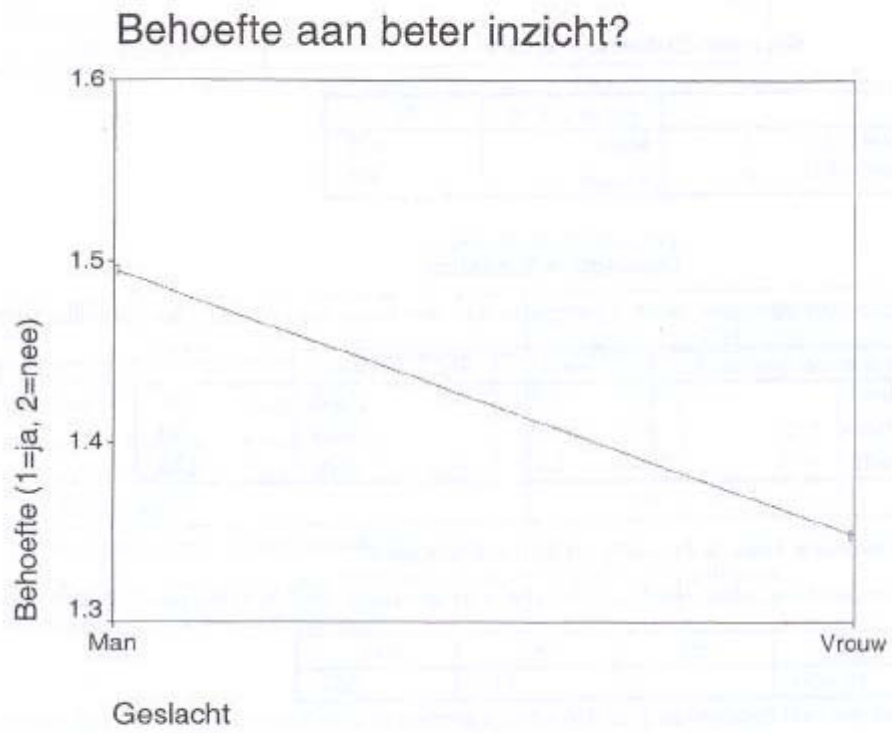
a. Design: Intercept+GESLACHT

Tests of Between-Subjects Effects

Dependent Variable: Heeft u behoefte aan een beter inzicht in uw persoonlijke pensioensituatie?

Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Corrected Model	.880 ^a	1	.880	3.607	.059
Intercept	330.129	1	330.129	1352.711	.000
GESLACHT	.880	1	.880	3.607	.059
Error	41.733	171	.244		
Total	401.000	173			
Corrected Total	42.613	172			

a. R Squared = .021 (Adjusted R Squared = .015)

Bijlage 8 Welk alternatief spreekt het meeste aan?

Frequencies

Statistics

Welk van de onderstaanden alternatieven om het inzicht in uw pensioensituatie te verbeteren spreekt u het meest aan?

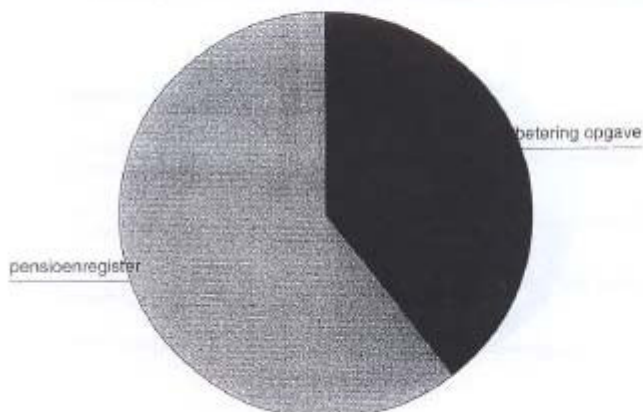
N	Valid	178
	Missing	4

Welk van de onderstaanden alternatieven om het inzicht in uw pensioensituatie te verbeteren spreekt u het meest aan?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	verbetering van pensioenopgave	70	38.5	39.3	39.3
	centraal pensioenregister	108	59.3	60.7	100.0
	Total	178	97.8	100.0	
Missing	missing value	4	2.2		
Total		182	100.0		

Graph

Welk alternatief om uw pensioeninzicht te verbeteren heeft uw voorkeur?

Bijlage 9 Zou u gebruik maken van een pensioenregister?

Frequencies

Statistics

Wanneer er een dergelijke centrale databank zou zijn, zou u daar dan gebruik van maken?

N	Valid	182
	Missing	0

Wanneer er een dergelijke centrale databank zou zijn, zou u daar dan gebruik van maken?

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid ja	135	74.2	74.2	74.2
nee	14	7.7	7.7	81.9
weet niet	33	18.1	18.1	100.0
Total	182	100.0	100.0	

Graph

Zou u gebruik maken van een
centraal pensioenregister?

